

Palócnak lenni kegyelmi állapot

Palóc hagyományos motívumok

gyűjtemény

belső kiadvány

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Regionális
Fejlesztési Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

1

---

¹ 1932-ben Órhalomban készült fotó

Boldogasszony Iskolanővérek
2020.

„Palócnak lenni kegyelmi állapot”

Palóc hagyományos motívumok

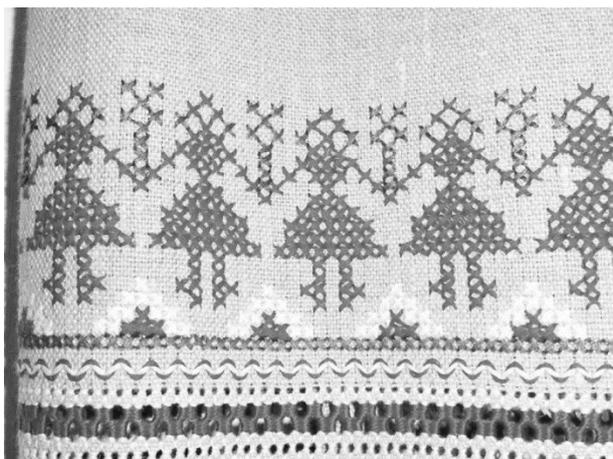
belső kiadvány

Dél-mátrai Röptető

foglalkozások hátrányos helyzetű helyi lakosoknak

a Boldogasszony Iskolanővérek markazi missziójának kiterjesztése

EFOP-1.3.7-17-2017-00073 projekt

saját használatra

Tartalom

Palócnak lenni kegyelmi állapot.....	1
Palóc hagyományos motívumok	1
gyűjtemény.....	1
<i>belső kiadvány</i>	1
„Palócnak lenni kegyelmi állapot”	3
Előszó.....	7
Hagyományőrző saját kiadványunk.....	8
A markazi Röptető Közösségi Ház hagyományőrző gyűjteménye.....	9
I. textilek.....	9
II. cserepek	12
III. bútordarabok.....	14
IV. egyéb	15
Használati tárgyak	15
Könyv- papír emlékek.....	18
Népi építészet a palóc vidékeken.....	20
1. Hollókői palóházak – az Ófalu.....	22

2.	Balassagyarmat, Palóc ház.....	34
3.	A Palóc Múzeum (Balassagyarmat)	42
4.	Abasári Kapásház.....	50
5.	Gyöngyöstarján, falumúzeum	53
6.	Nemti tájház	54
7.	Markazi tájház	57
8.	Mátrafüredi palóc magángyűjtemény.....	58
9.	Parádi Palóc ház és Tájház.....	60
10.	Recski tájház	62
11.	Siroki Tájház és Galéria.....	65
12.	Palóc Népművészeti Kiállítás Eger.....	66
13.	Rimóc - Palócföldi főköttők kiállítóháza	67
14.	Kazár Kézműves Ház és Hagyományőrző Galéria.....	69
15.	Kozárd - Hagyományőrző Palóc Galéria	71
16.	Salgótarján - Palóc Galéria és központi információs iroda.....	73
17.	Palócházak a szentendrei skanzenban	74
	Malonyai Dezső a palóc építészetéről – mintagyűjtés.....	78
	Hagyományőrzés a mai helyi építészetben.....	99
	Adatolás, források, anyagok.....	99
	Ságújfalu városökológia 2016.....	99
	Pásztó településökológia.....	102
	A palóc kapuról – gyűjtés	104
	Palóc út, Mátrafüred	104
	Hermann Ottó Múzeum Miskolc, fotótár.....	106
	Hagyományőrző faragások	115
	A palóc kereszt	117
	Népviselő.....	121
	Gombold újra! Régi és új palóc viseleti elemek	140
	1. Művészanya	140
	2. Lovászné Juhász Rita -Mátrafüred.....	144
	3. Hampel Katalin	144
	4. Palócviselet http://www.palocviselet.hu/	145
	5. Boldogasszony Manufaktúrája - Vécs.....	148
	„Palócnak lenni kegyelmi állapot”.....	151
	Irodalom	154
	Katalógus a Röptető könyvtáráról.....	154

Hagyományőrző szakácskönyvek	154
Helytörténet	155
Néprajz	155

szekrénypolc díszítő varrottas csíkok

Előszó

E gyűjtemény 2013-ban kezdődő Mátra-aljai misszióink kezdetétől „készül”. A Markazon, majd Halmajugrán, végül Vécsen megnyitott missziós házaink egyre formálódó működése szoros kapcsolatba hozta nővéreinket és munkatársainkat e tájjal és népével.

A kezdeti tájékozódás, az ismeretségek, kapcsolatok egyre mélyülő és szélesedő köre, az itt élő eleven vagy kevésbé élő hagyományokkal való ismerkedés, a gyökerek utáni keresgélés eredményezte számos itteni közösségi program és esemény megszületését, azokban való részvételünket.

A teljesség igénye nélkül felsorolva: ebben a 7 évben többször alkalmilag részt vettünk az egyes falvak búcsú-ünnepén, lelkigyakorlatán illetve zárándoklatán, az abasári falunapok főzőversenyén (és markazi hagyományörző reneszánsz táborunk szakácsai aranyérmet nyertek). E falvak saját rendezvényein alkalmanként felléptünk (pl. a markazi templomban tartott koncertek, a ludasi templom felújítási ünnepén való hangverseny megszervezése, abasári falunap) a markazi falunapokba, úrnapi körmenetben bekapcsolódtunk. Fotókiállítás szerveztünk Gyöngyösön, Markazon és Abasáron a helyi népi útmenti keresztokről, s több saját szervezésű koncertet Gyöngyösön a ferenceseknél, Egerben a Bazilikában, Markazon a templomban.

Emellett folyamatos halmajugrai és vécsi roma-missziós munkánk: a Boldogasszony Manufaktúra működése és a különböző gyermekeknek tartott egyéni és csoportos programok. A felnőtteknek is tartunk képzéseket, programokat, illetve részt veszünk azokon, amelyek zajlanak, vagy amelyeket az élet rendez.

Az elmúlt években a markazi Röptető Közösségi Házunk több, mint 50 különböző csoportot látott vendégül, néhány főstől 35 fősig vegyesen.

Számos pályázattal és szponzorokkal támogatott működésünk egyik fontos eleme az itt megtapasztalt népi kultúra védelme, megőrzése, szolgálata is. Ennek része volt már az 5. éve zajló reneszánsz kulturális tábor megszervezése is, amelyben feltámasztottuk Kompolt Aba markazi (kisnánai-abasári) fejedelem udvartartásának világát, aki a középkori (rövid életű) pozsonyi egyetem nyári szemeszterét fogadja be minden nyáron. Ide tartoznak régizene koncertjeink, a környékbeli útmenti keresztok fotógalériájának elkészítése és ebből kiadvány és fotókiállítás készítése. Nemcsak a kultúra, hanem a természeti környezet védelme is feladatunk, ezért telepítettünk gén-megőrző gyümölcsöst Markazon eredetleg 72 őshonos gyümölcsfával.

Markazi Röptető Közösségi Házunk egyben olyan tájház-féleség, mint Hollókő-Ófalu a maga módján: az ide összegyűjtött népi használati tárgyak – főként edények és textilek - majd mindegyike működés közben ismerhető meg, az összegyűjtött népviseletek felpróbálhatóak.

Ez a kis gyűjtemény saját működésünket szolgálja: összegyűjtjük benne a környék fontosabb tájházait, működő műhelyeit, motívum-gyűjteményt hoztunk létre egy készülő markazi palóc-kapu számára, s főként a Manufaktúra miatt, nagy hangsúlyt kap benne a népviseletek képanyaga.

Mivel elsősorban elektronikus formában létezik ezért folyamatosan bővíthető is lesz.

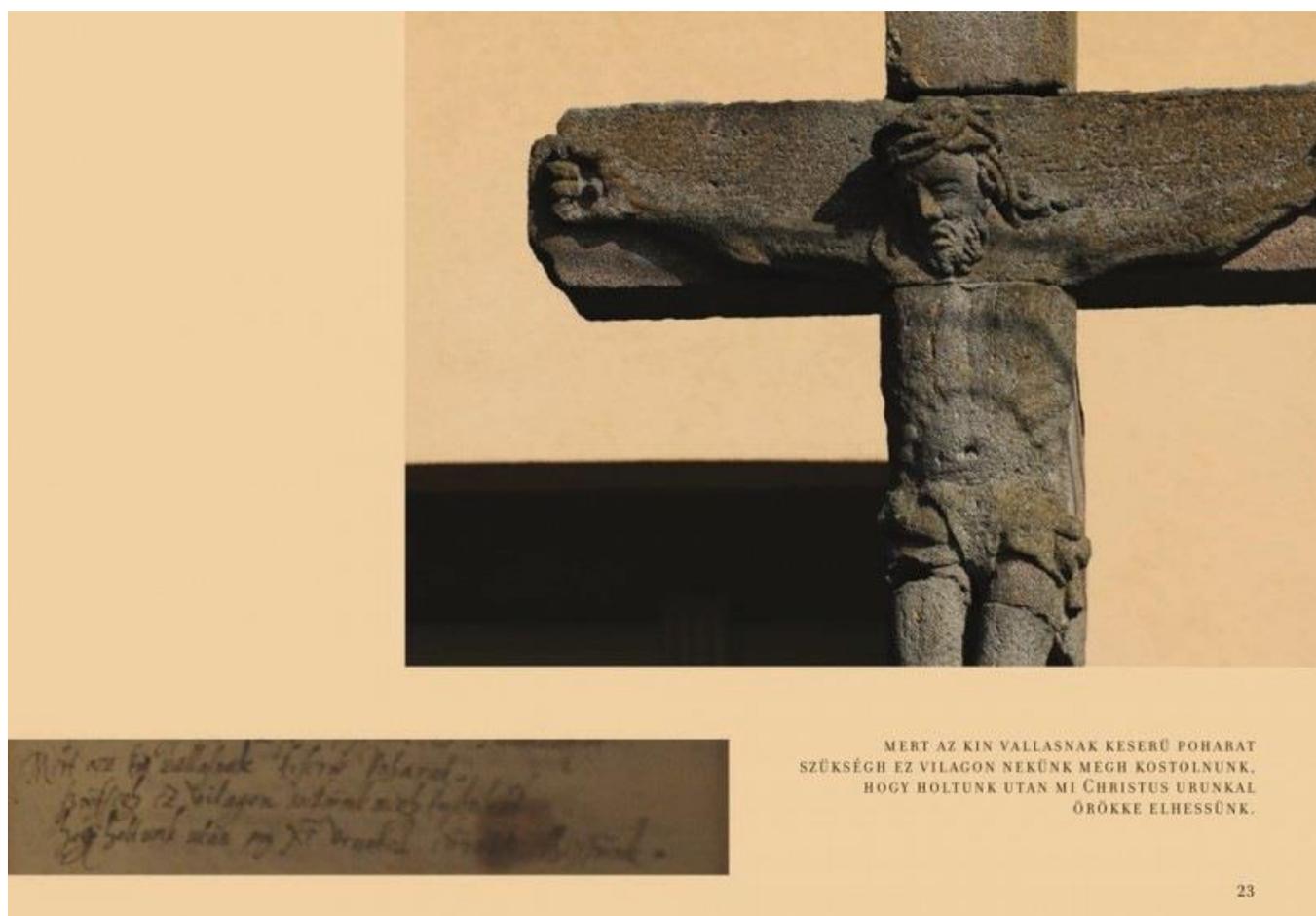

Hagyományőrző saját kiadványunk

Itt jelen van. Útmenti keresztek és XVII. századi imádságok. Boldogasszony Iskolanővérek, 2018.

A kötetben a Dél-Mátra hét falujában és Gyöngyösön készült meditatív fotók és egy 1600-as évek elejéről származó, a gyöngyösi Ferences Levéltárban őrzött kéziratos magyar imádság-gyűjtemény (a Gyöngyösi Töredék) mondatai találkoznak. A fotók a népi vallásosság emlékeit, az útmenti kereszteket idézik fel. A kötet Tornay Krisztina által írt bevezető tanulmánya ismerteti a szövegek eredetét, illetve osztályozza a kötetben megjelenített útmenti keresztek típusait. A kiadvány végén a keresztek adatai is szerepelnek. A munka során részletes és az öt falura nézve teljes leltár született a falvak szakrális emlékeiről, amely digitális fotógyűjtemény formájában létezik. A hét falu: Abasár, Markaz, Domszló, Kispána, Visonta, Halmajugra, Vécs.

A 72 oldalas színes kiadvány az EFOP-1.3.7-17-2017-00073 projekt keretében születhetett meg.

A kiadvány egyik oldala, a Kispánán látható 1777-ben állított keresztet Kiss István Didák OFM fotózta.

A markazi Röptető Közösségi Ház hagyományőrző gyűjteménye

A ház a Boldogasszony Iskolanővérek, mint fenntartó és a Boldog Terézia Katolikus Egyetemi Feminine Studies Szakkollégium, mint a telephely működtetője képzési céljait szolgálja. Emellett azonban kezdettől a helyi hagyományok és kultúra szolgálatában is áll az intézmény. Ma már a Boldogasszony Iskolanővérek Mátraaljai Missziójának központja, amelynek koordinálásában a Vécseken működő Boldogasszony Manufaktúra, a Halmajugrán működő roma missziós ház és a Boldogasszony Kertje, a Gyümölcsész Programba bekapcsolódott ősi magyar gyümölcsfa fajokat őrző gyümölcsös.

A Röptető Ház régi népi életet idéző gyűjteményének érdekessége, hogy a tárgyak jelentős része használatban van, vagy eredeti, vagy új funkcióban. A tárgyak gyűjtőköre elsősorban a palóc, felvidéki hagyományos fazekasság, kézimunka, szöttesek, varrottasok, paraszti bútorkészítés termékei, viseleti tárgyak, háztartási eszközök, tárolók.

Emellett a házban kis könyvtár is összegyűlt a tárgyi és szellemi néprajz valamint a helytörténet, helyismeret témakörében. Külön kis gyűjteményt képez a régi magyar szakácskönyveket tartalmazó polc.²

A következőkben a házban összegyűjtött és őrzött, megtekinthető néprajzi tárgyak közül a Dél-Mátra és a tágabb értelmű palóc népi kultúra emléktárgyait mutatjuk be.

I. textilek

Varrottasok, viseleti darabok

Fékötő és komódterítő

Buzsáki terítő

---

² A könyvtár katalogizálása folyamatos e kiadvány mellékleteként

Palóc törülköző

palóc szőtt-hímzett konyhai törlők, törülközőkendők

---

³ „A textilt Heves megyében vettem, pontosan nem tudom visszakövetni, de valószínűleg valamelyik Eger környéki faluból származik.”

„Nem tudom Önöknek fontos-e a tárgyak származása, de azért leírom: ezeket a ruhákat a nagymamám testvére készítette és hordta. Galgagután született parasztlányok voltak, a néni Acsára ment férjhez, ennek a két falunak a viseletét hordta és készítette saját kezűleg. A testvéreivel együtt halálukig hűek maradtak a gyerekkori hagyományokhoz, és bár modernebb anyagokat használtak és elektromos varrógépet vettek, de a hagyományos szabásminták és technikák szerint készítették el a ruháikat.”

Galgautai népviseleti darabok

Falvédő imádsággal

II. cserepek

Hollóházi tányér és régi nagyméretű csíkmákszűrő

Kisebb és nagyobb füles köcsögök

Három darab tejföles csupor vagy szilke

III. bútordarabok

Fűszertartó az 1800-as évekből

palóc fakomód, fiókos láda

IV. egyéb

Használati tárgyak

fa akasztórúd

Mángorló 1873-ból magyar címerrel

Köszörűkő és famozsár, köpülő

Ivócsanak, pásztoroké és csontfaragás

Szakajtók, kosarak

Könyv- papír emlékek

1900-as évek eleje - Markazi népviseletet bemutató képeslap

29. sz. kép: Szekrényes János,
(Sz. István – Kezellő apja) és felesége az
1910-es években.

30. sz. kép: Eddig be nem azonosított
markazi házaspár a századforduló utáni
első évekből.

31. sz. kép: Tresó István (Martin), az 1900–1921 közötti években több esetben
megválasztott markazi bíró (szül.: 1856 – megh. 1946) és családja. (A kép kb.
1906-ban készült)

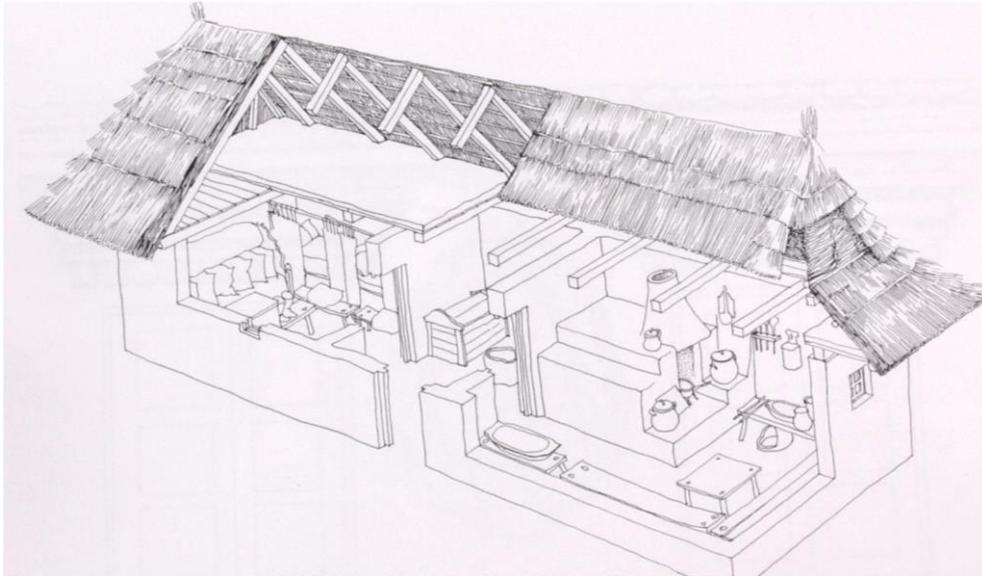
A mátrai hegyek alatt – helytörténeti kiadvány – ugyanezen fenti kép fekete-fehér közlése.
(Hacsavecz Béla: A mátrai hegyek alatt. Markaz. A falu krónikája 1875-től 1945-ig.)

Népi építészet a palóc vidékeken

Bél Mátyás 1730-ban írt tudományos értekezést a mátravidéki házakról, időben közelebbi Szeder Fábián 1819-ből származó néprajzi feldolgozása, amely az Ipoly-völgy népi építészetét tárgyalja. Leírja, hogy az erdős vidékeken fából épültek a házak.

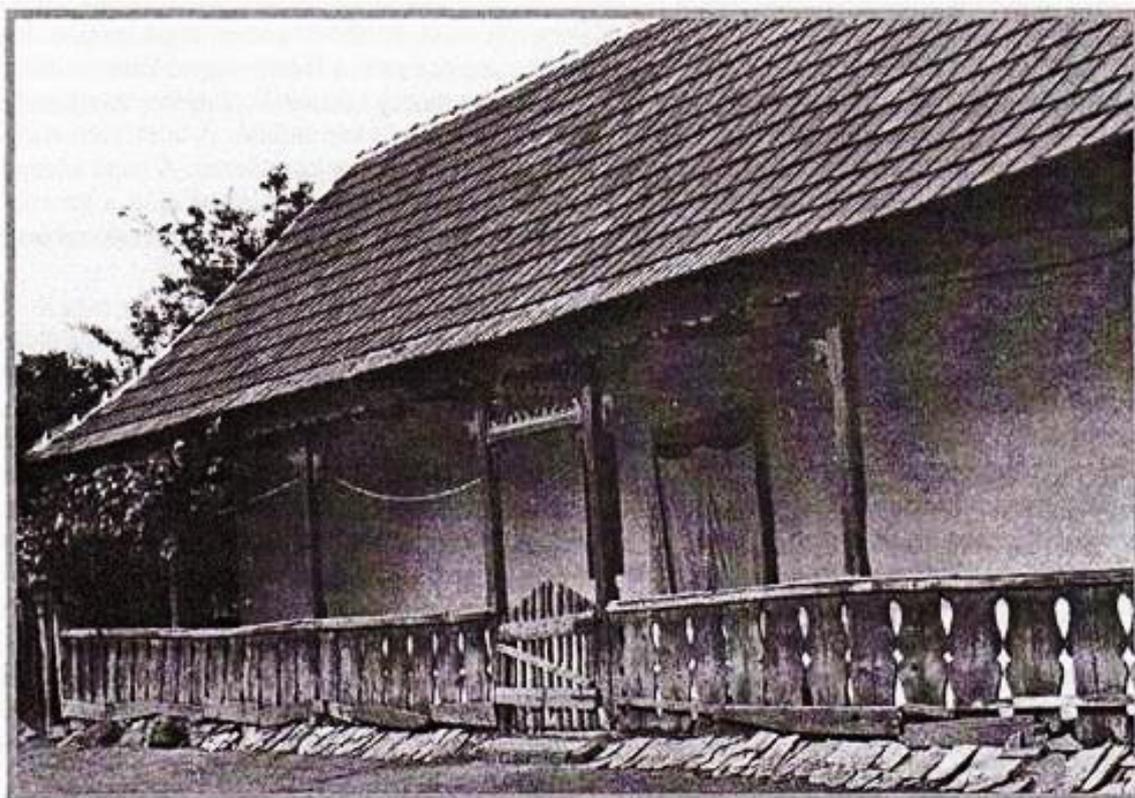
„...szélesre faragott gerendákból rakják össze, egyiknek a végét a másikéval keresztbe tévén és össze eresztvén úgy hogy a ház külső szegletein a két oldalról kiálló gerenda végek kettős lajtorját formálnak.”

A Heves megyében legrégebbinek számító parádi palóc tájház szerkezete⁴

Ez a régi boronafal, mely kívül egyenetlen volt, és többnyire tapasztás nélkül készült. A másik, elterjedtebb faépítkezés Nógrád megyében a zsilipelt fal volt: gerendaváz közé, a függőleges oszlopok vájataiba bárdolt deszkákat, pallókat csúsztattak. Ezt mindig tapasztották és meszelték. Kívül a vályogfalhoz hasonlított. Mindkettőt jellemezte a talpfa alapozás.

⁴ http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/4077/1/Veres_225-235.pdf

1896-ban és 1911-ben épült kazári palóc házak ⁵

---

⁵

https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/Kazar/pages/Kazari_evszazadok/006_neprajz.htm

1. Hollókői palóházak – az Ófalu

A századforduló után Hollókő soros, egyutcás, szalagtelkes, pajtás kertes település: épített emlékei nagyrészt a már említett tűzvészben elpusztultak. Az 1909 és 1911 közötti időben épült házai egységes arculatot mutatnak. Hasonló építési mód volt jellemző rájuk, mint a rimóci és kozári házakra.

A faluban még megtalálhatóak a csoportos telkek, amelyek őrzik a régi hadas települések nyomait. Az egy hadba, rokonságba tartozók egy haj alatt, egy portára települtek. A család növekedése során a telkek részekre váltak. A meglévő házakkal egy sorban vagy velük szemben épültek ki az új családok lakóházai. Hollókőn, a Kossuth utca 63., 67., 71. számú házsornál találjuk meg ennek az ősi elrendezésnek a nyomait.⁶

⁶ <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/SzazMagyarFalu-szaz-magyar-falu-1/holloko-5E36/epített-oroksegunk-5FD4/>

Fennmaradtak Sebestyén Gyula 1909-ben készült felvételei a régi, hollókői házról, a tűzvész előtti hónapokból. Ezen egykori kürtős-kemencés, tüzelőberendezéssel együtt kiképzett sátortető, füstlyukas tetőformát láthatunk. A kürtős kemence füstjét a padlásra füstfogó vezette. Az erősen kiugró ereszt faoszlopokkal támasztották alá. Fél Edit 1937-ben leírja, hogy a házak egy része még zsúppal fedett. A telkeket ritkán kerítették el, a kerítés – ha van – „csapongató” technikával készült: sárral tapasztott vesszőfonat. A telkek kicsinyek voltak, a melléképületek hidas deszkából készültek. Az is előfordult, hogy az ólat maguk készítették deszkából, a tetején sokszor tyúkóllal vagy fészerezrel. Az istálló a házzal egybeépült. A ház fedése farazatos volt, mindkét végén füstlyukkal.

A régi kontyos, füstlyukas, zsúpfedésű lakóházakat felváltó épületek terméskő alapozással, vályogból készültek. Az új típus lefedése fiókgerendás, deszkamennyezetes kiképzést kapott. Ereszének alátámasztásából alakult ki a hambitus, a faoszlopos tornác. Ez deszka mellvéddel készült, fűrészelt díszítést kapott. Az utcai homlokzatot övező tornác a ház udvari, hosszanti oldalára is befordult. Az udvarról nyílt a konyha, a kamra, az istálló bejárata. Az utcai homlokzaton nyílt a pince lejárata. A csonka

kontyos tetőzet oromfalát fafaragás díszítette, helyi mesterek keze munkája. A deszkaoromfal fűrészelt mintáit többek között Herceg Károly helyi fafaragómester készítette.⁷ Egy gyermekkel és az öreg szülőkkel élő házaspár életét mutatja be a Kossuth utcai Falumúzeum háromhelyiséges régi épülete. A házat a pitvaron át közelíthetjük meg. Ez a konyha, ahonnan az utcafront felé nyílt maga a ház (első ház, belső ház), ahol a fiatalasszony élt a családjával. A pitvarból nyílt a másik oldalon a lakókamra. Ez a család éléstára, szerszámtárolója, itt aludtak az öregek is. Az utcai homlokzat

alatti pincében bort, szőlőprést, zöldséget, gyümölcsöt, savanyú káposztát tároltak. Raktározásra szolgált a padlás is, ahová a mezőgazdasági szerszámok, füstölt húsok kerültek.

⁷ 1967-ben Hollókőn <https://www.picuki.com/media/2257737648544453376>

A gazdasági épületek, mint erről szó volt, csak részben nyertek elhelyezést a házak szalagtelkén. Az istálló és a kamra a házhoz épült. Ezenkívül az udvarban helyezték el disznóólat (hidast) és a fészereket. Az 1930-as évektől kezdve több helyen (például Petőfi utca 8.) nyári konyhákat építettek. A pajtakertben a századfordulóig gazdasági rendeltetésű épületeket alakítottak ki. Ezen a helyen öthat nagyméretű vályogfalú, zsuppal fedett pajta állt. A színen lóval nyomtatták a gabonát. Itt rendezték a bálákat.

A pajtakert részét képezte a temető alatti pást, ahol takarmányt tartottak. A domboldalba vágott verem sor is tárolásra szolgált. A hollókőiék még 1937-ben emlékeztek rá, hogy a gabona tárolására, úgy, mint Lócon is, körtealakú vermeket használtak. A készítésük a következő: kiásták, kitalasztották, majd kiégették és nyáron száradni hagyták. Egy verembe harminc kilogramm, azaz hatvan véka gabona is belefért. A vermek (bányák) Hollókőn a Kökényesben, a Dózsa György utcánál voltak.

A megye jellegzetes népi építészeti emlékei a sövényfalú és fából készült templomok és haranglábak. Ezek a helyi kismesterek alkotásai. A hollókői templomnak a faluképben is meghatározó, jellegzetes, gúlisisakos fatornyát 1889-ben építették. Magának az épületnek a felújítására az 1970-es években került sor. A helyreállítást megelőző kutatómunka során megállapítást nyert, hogy kőalapokon, vályogból épült, a tapasztott-meszelt határoló falak, a földem és a tetőszerkezet is XIX. századi. A hajó északi, illetve déli falán elvállás látszott, mely a kő alapozásban is jelentkezett. A keleti toronyalj és hajóvég kisebb méretű vályogtéglából készült, mint a nyugati hajórész. A Rómer Flóris által 1862-ben vizsgált harangtorony állt itt hajdan, melyhez bővítésként, 1889-ben épült ki a nyugati hajórész, így alakult ki a templom.⁸

A régi palóház fából, alapozás nélkül épült a 17. század végéig. Az épületet kívül és belül sárral tapasztották. A hagyományos faluszerkezethez az 1909 és 1911 közötti ház átépítések is igazodtak. Kőalapra épültek, vályogfalú, szarufás cserépszindelyes épületek. A település fellendülését az 1909 évi tűzvész okozta, mert szinte minden ház leégett. Ezután a házakat újjá kellett építeni.

⁸ <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/SzazMagyarFalu-szaz-magyar-falu-1/holloko-5E36/epített-oroksegunk-5FD4/>

9

Lakóházai faoszlopos tornácokkal, homloktornácaikkal és más palóc építészeti jegyekkel páratlan értéket képviselnek. A házak általában 3 helyiségből, ritkábban kettőből állnak. A ház hátsó sarkában téglából vagy vályogból rakott masinát és a kémény előtti korban használt tüzelőberendezést - a keskeny füstterű indófnit ma már szinte nem lehet megtalálni. A 20. században kő alapra vályogból falazott, földes padlójú házakban éltek. Ugyanilyen volt a házzal egybeépített kamra szerkezete is. A szarufás, kötőgerendás tetőszerkezetű és a régi palóc háztípusra utaló építkezés Hollókőn az 1950-es évek közepéig szinte változatlanul fennmaradt. A hollókői telkek újabb keletű tartozéka a hombárral összeépített nyári konyha – nyeregtetős és cserépszindellyel fedett építmény ez is. A pitvar tüzelőberendezéseinek elbontása után a kenyérsütő kemence az udvarra került ki. A lapos kövekkel burkolt udvarok tartozéka volt még a nyitott oldalú, faoszlopon álló fásszín és a fapallókból faragott keresztfejes kávájú boronakút. A népi építészetben belül több táj, etnikai vonás sűrűsödik a palóc lakóházakban, amely erős rokonságot mutat a szláv régió házaival is. Az utcára néző homlokzat háromszögbe zárt részének, az oromzatnak az anyaga és díszítésmódja éppúgy sajátos Palócföldön, mint a 19. század második harmadától elterjedt kőoszlopos tornác, vagy a tüzelőberendezésnek az a típusa, amely egy szögletes belső tüzelésű és kürtővel ellátott kemencéből, valamint kémény nélküli füstelvezető szerkezetből állt, amelyet a búbos kemence váltott fel. A parasztházakban általában lakószoba, pitvar és kamra volt. Később a pitvarból az első- és hátsó szobába lehetett jutni. Az első házat aztán tisztaszobává alakították. Az udvar legnagyobb és gazdaságilag legfontosabb építménye a csűr és a pajta. A palóc bútorok jellegzetes darabjai az ülő- vagy tároló alkalmatosságok (lóca, kisszék, vizesszék stb.) A rózsás, tornyos ágyak, a díszes faragott szekrények vagy ácsolt, festett ládák, a nagyfiókos, úgynevezett terpeszlábú asztalok ugyancsak a palóc lakásberendezés régi emlékei. A lakásokban a szentképek között gyakoriak voltak a párosával elhelyezett úgynevezett „cifratányérok”.

⁹ <http://indafoto.hu/Csiz/image/4730655-ba70282a/user>

A hagyományos palóc házak többnyire három helyiségből állnak: a tornácról közvetlenül a pitvarba, azaz a konyhába lépett az érkező, ahonnan az utcafront felé a tisztaszoba nyílt, melyet a ház ura lakott családjával, hátrafelé pedig az éléskamra, melyben a gabonát tárolták, és ez volt az idősek hálólhelye is.

A párját ritkító faluképnek volt köszönhető, hogy Hollókő védett falurésze a tájvédelmi körzettel együtt 1987-ben a világörökség részévé vált. Az Országos Műemléki Felügyelőség már 1961-ben elkészítette első javaslatát a falu műemléki védelmére. Ebben kijelölte a védett terület határait. Ezen kívül a házak egy részénél javasolta a mai kor igényeit kielégítő funkciók beépítését is. A szentendrei skanzen¹⁰ ellentétben a házak nagyrészt lakottak, ezzel is védve a házak állagát. A védett házak egy részébe intézmények is beköltöztek.¹¹

¹⁰ A szentendrei skanzen palóc házairól lásd később

¹¹ https://hu.wikipedia.org/wiki/Holl%C3%B3k%C5%91-%C3%93falu_v%C3%A9dett_fal%C3%A9sz

12

A falumúzeum az 1867-ben már álló korábbi lakóház maradványainak felhasználásával, a falu nagy részét elpusztító 1909-es tűzvészt követően épült fel mai formájában. Az utca vonalára merőlegesen elhelyezkedő, háromosztatú épület végével a várhegy lejtőjére támaszkodik, elől pedig alapincézett, közvetlenül az utcáról nyíló, gádoros lejárattal. A falakat kő alapra vályogból rakták. A csonkakontyos kialakítású nyeregtető cserépszindellyel fedett, kisméretű deszka oromfala szerény áttört díszítést kapott. Az oldalhomlokzat vonalában egyszerű faoszlopos tornác, a hambut fut végig, innen nyílik a ház bejárata.¹³

¹² <https://felvidek.ma/2019/04/hollokoi-husveti-fesztival-kepekben/>

¹³ <http://www.holloko.hu/hu/info/latnivalok-szolgáltatások/muzeumok/falumuzeum.html>

A belső képek felújított, vendégháznak használt hollókői hagyományőrző szobákról készültek¹⁴
Belépvén először az immár osztatlan terű, pitvar és konyha szerepet betöltő helyiségbe jutunk. Az ajtó mellett lócán a vizes edények, szemben asztal, régi típusú lócékkal, fölötté néhány ritkán használt, cifra tál a falon. A tulsó sarokban falmasina, alatta nyílik a kemence szája. Füstjét, a szobabeli falma-sina füstjével együtt a konyhából elfalazott füstőlőn, az indófnin keresztül vezették a kéménybe. A tűzhelyen öntöttvasból, cserépből készült edények, körben a falra akasztva különböző, főzéshez szükséges eszközök. Az éppen nem használt tányérok, edények helye a süllyesztett falkaszniában volt.

¹⁴ <https://hollokoves.hu/accommodation/batki-haz/>

A fiatalok utcára néző szobájának, a háznak legszembevetőbb berendezési tárgya a párnákkal magasra vetett ágy. A cifra ágynemű, csakúgy, mint maga a tornyos nyoszolya a fiatalasszony hozománya volt. Erre utal, s egyben a lakodalom dátumát is őrzi az ágyvég felirata: "Fábián Erzsébet 1926". A karszékek átmenetileg a fal mellé kerültek, amikor hely kellett a bölcsonnek. Átellenben karoslóca fogja közre a szőttés hímű abrosszal leterített asztalt, ami fölél színes papírral feldíszített lámpa lóg le. A család ruhaneműi a négyfiókos kaszniba kerültek, de az ajtó mögött még ott áll a régebbi divatú ró-zsászláda is. Valamennyi bútor asztalos munka, zömében a közeli kisvárosban, Szécsényben készültek. A szentkúti búcsúból hozott szobrocskák, kereszt, a megbecsült cifra bögrék, poharak a kaszni tetején díszeltek. A falakon - festett tányérokkal váltakozva - szentképek sorakoznak, a két apró utcai ablak között tükör.

A konyhából a szobaival szemben a kamrába nyílik ajtó. Ez volt a család éléstára. A sarokban egyrekeszes hambár és a szobából már kikopott szuszék (eredetileg ruhásláda) őrizte búzájukat, körülötte zsákokban liszt és más terményfélék. Cserépfazekak lekvárnak, zsírnak, a mennyezetről függő kenyértartó rács az egyszerre megsütött kerek kenyereknek tárolására való. A kamrában kaptak helyet az éppen nem használt háztartási eszközök (káposztagyalu, máktörő mozsár, krumplitörő stb.), gazdasági szerszámok (pl. a favilla, kasza, kender megmunkálásához szükséges tiló, héhely) is. Az egyik sarokban szorítottak helyet a szalmával bevont dikónak, ahova éjszakára elhúzódhat a munkában megfáradt öregszüle. A pince hordóiban tárolták a bort, a savanyított káposztát, s itt volt a sotó, a szőlőprés helye is.¹⁵

¹⁵ http://www.museum.hu/muzeum/492/Hollokoi_Falumzeum?f

A hollóházi falumúzeumból belső képek ¹⁶

¹⁶ http://www.museum.hu/muzeum/492/Hollokoi_Falumuzeum?f

Utcakép és életkép 1934-ből Hollóházáról¹⁷

¹⁷ <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/SzazMagyarFalu-szaz-magyar-falu-1/holloko-5E36/epített-oroksegunk-5FD4/> és a további képek is

A képen a tornác elemei mellett jól látható a szépen faragott-díszített palóc láda

1936 – szegényebb palóc parasztház

2. Balassagyarmat, Palóc ház

A Palóc Múzeum szomszédságában létesült Magyarország első áttelepített épületekből álló szabadtéri múzeuma. A fából készült lakóházat, istállót, pajtát 1932 – 1934 között szállították ide Karancskesziből és Bocsárlapujtőről. Az épületegyüttes jellegzetes palóc porta képét mutatja a 18 – 19. század fordulójáról. A berendezés egy több generációs nagycsalád életterét idézi, amely számos régies jegyet őrzött meg egészen a múlt század elejéig.¹⁸

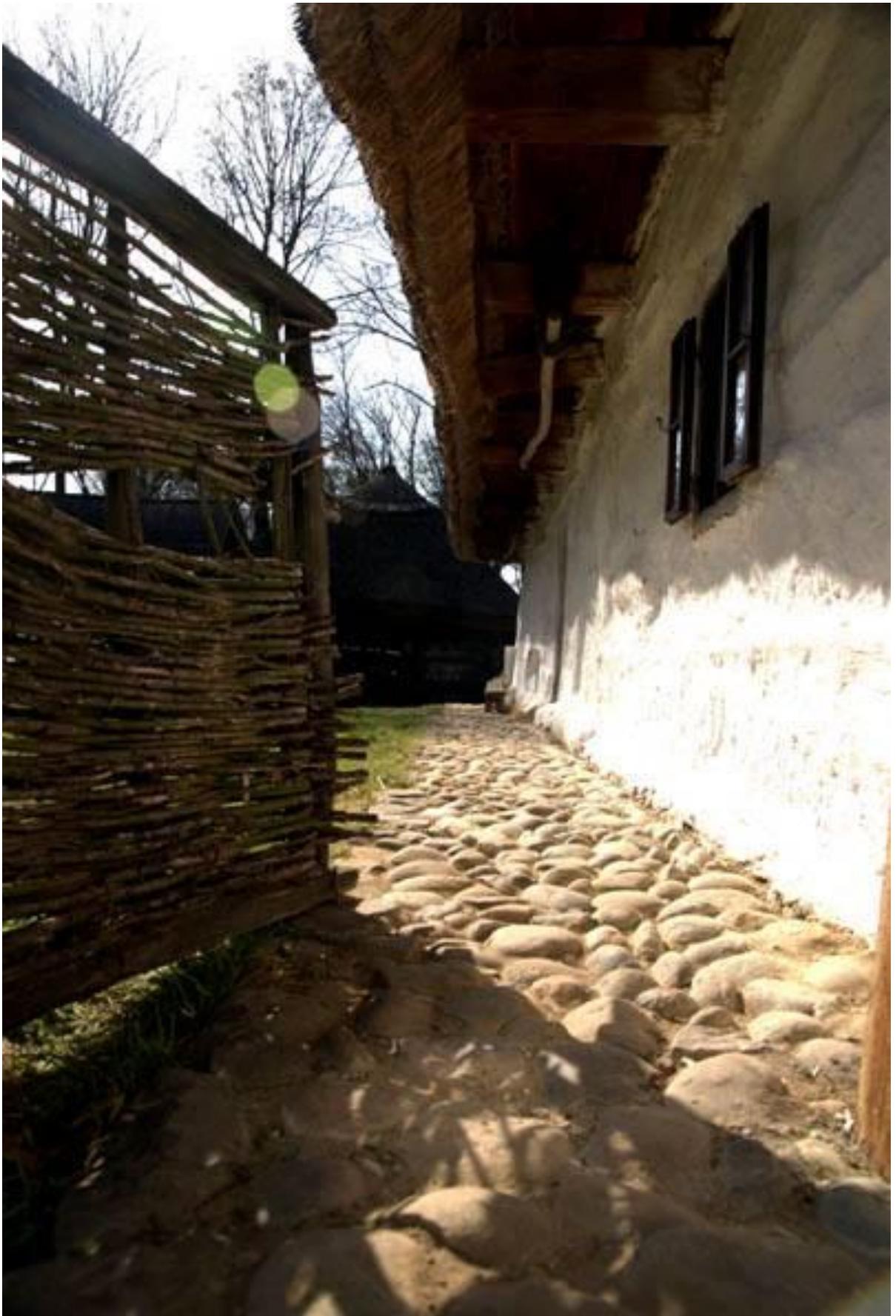

A parasztporta mellett épült fel utóbb a 19. század végi, Szanda községbeli kiskápolna („káponka”) másolata, benne öltöztethető Mária-szobor. Itt látható a jellegzetes Karancs vidéki útmenti faragott feszület rekonstrukciója, amely 19 – 20. századi előképek alapján készült.

¹⁸ https://www.tanyamuzeum.hu/magyar/oldalok/paloc_haz_balassagyarmat/

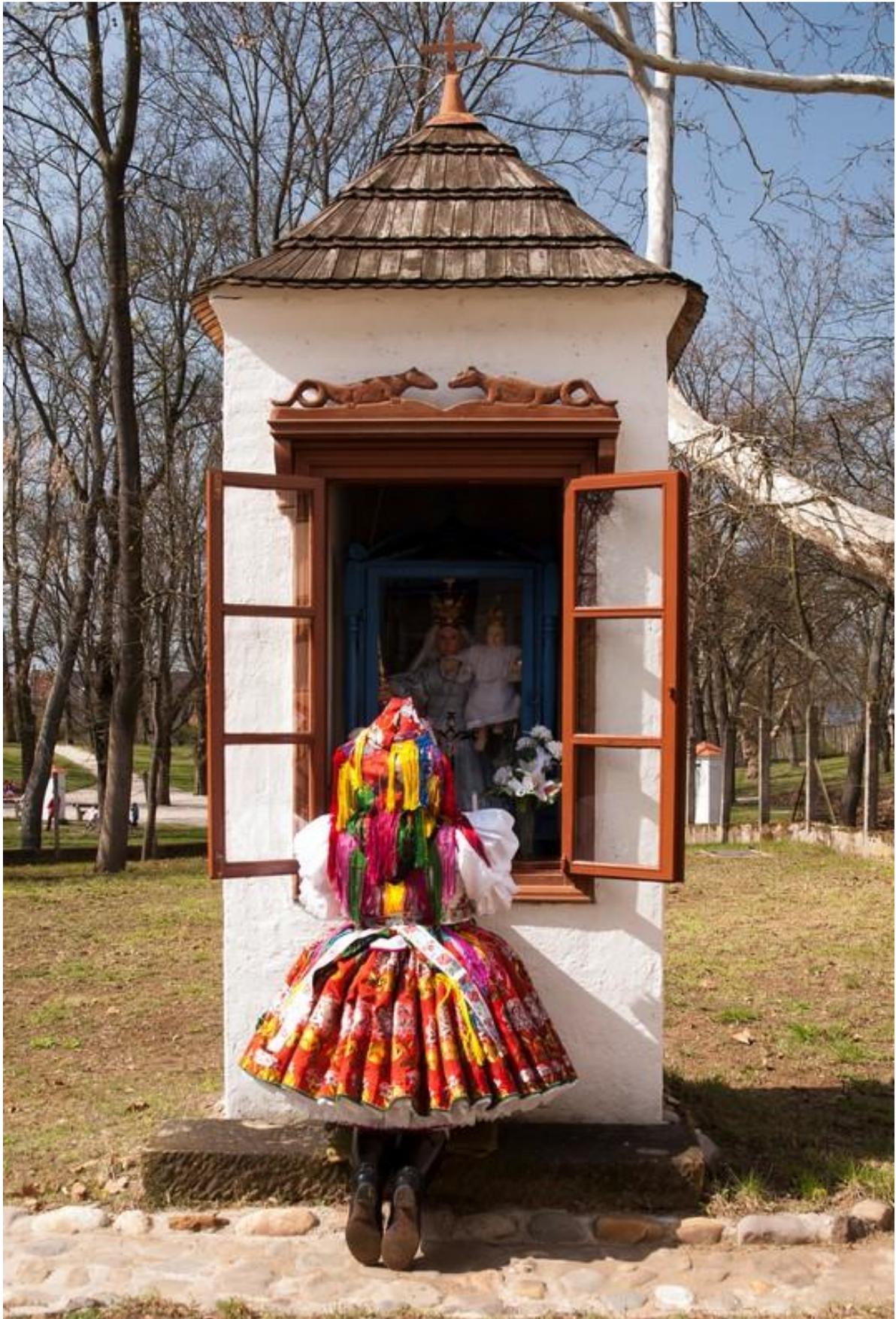

A balassagyarmati palóc ház mellett jól látható a fából faragott palóc kereszt és a kis kápolna

Alkoss tolyton ujal s s övizd mo'u rogit

19

¹⁹ <https://osztalykirandulas.hu/szabadidos-program/magyar-nemzeti-muzeum-paloc-muzeuma/>

3. A Palóc Múzeum (Balassagyarmat)²⁰

A Palóc Múzeum a néprajzi szakágot képviseli Nógrád megyében. A helyi adottságok figyelembe vételével kiemelt témaköre a népművészet, azon belül is a viselet, a szőttesek, a pásztorművészet, és az utóbbi két évtizedben a vallási néprajz, mivel két néprajzos is huzamosabb ideig ezzel a témával foglalkozott a múzeumban.²¹

A múzeum az egyesületi alapítású múzeumok közé sorolható. Az alapítás azonban elsősorban Nagy Iván (1824–1898) történész genealógus anyagi támogatása mellett valósulhatott meg. A tudós azonban nem csak pénzbeli adományával, hanem nagy számú gyűjteményével (régészeti, néprajzi, érem- és pénzgyűjtemények) is megalapozta a múzeum létrejöttét, hiszen életének utolsó éveiben a tevékenysége központjában a múzeumügy állt.

1890-ben, a Nógrádi Lapokban felhívást tett közzé: *„Gyűjtsük össze a legkisebb történelmi morzsáit is a multnak, ami hazánk, nemzetünk és részleg különösen Nógrádvármegye multjának, történetének megismerésére adalékul és forrásul szolgálhat... Állítsunk egy helyi múzeumot! Állítsunk egy helyi társulatot, mely terebélyesedő fává növeni ki magát, és megalapítandja a tervelt Múzeumot.”* A lap következő számában már olvasható a Társulat alapszabálya, amelyet Nagy Iván készített más korabeli egyesületek mintáját követve. 1891. március 15-én fáradozása eredménye képen összeült a Közgyűlés, amely megalapította a Nógrádvármegyei Múzeum Társulatot. Az egyesület célja összegyűjteni azokat a néprajzi, régészeti és történelmi emlékeket, amelyek Nógrád megyére vonatkoznak. A Társulásnak 27 alapító, 4 örökös, 89 rendes és 14 pártoló tagja volt. Az elnöknek gróf Degenfeld Lajos főispánt választották.

Elindult a munka, és az összegyűlt anyagot a város egyik iskolájának tágas tantermében még az adott évben a látogatók számára megtekinthető állapotba hozták, így minden vasárnap és hétfőn

²⁰ Magyar Nemzeti Múzeum Palóc Múzeuma, Cím: 2660 Balassagyarmat, Palóc liget 1. , <http://palocmuzeum.hu>

<https://hu-hu.facebook.com/palocmuzeum>

²¹ <https://brainmanpictures.piwigo.com/picture/?/8288>

10-12 óráig látogatható volt a tárlat. Ezen felbuzdulva az egyesület körlevelet intézett a falvakban élő értelmiségieknek, hogy gyűjtsenek, és azt adományozzák az egyesületnek. A vidéki értelmiség ez irányú tájékozottságát mutatja, hogy a rimóci jegyző, a cserhátsurányi és az őrhalmi pap egyaránt azt válaszolták, hogy községükben néprajzi tárgy nincs, pedig ezek a községek a néprajzosok számára még a II. világháborút követő évtizedekben is kiváló terepnek bizonyult, számos kiváló tárgyat gyűjtöttek ezekből a falvakból. Mindezek ellenére egy év leforgása alatt 172 adományozó jóvoltából 3500 fölé emelkedett a múzeum tárgyi anyaga. Ezek között voltak régészeti, néprajzi tárgyak, különböző történeti korokból származó tárgyi emlékek, ásványok, portrék és könyvek. 1891-ben Szontágh Pál (1820–1904) politikus, fel-ajánlotta könyvtárát a társulat számára. Ekkor már kinőtték a termet, és további helyiségeket igényeltek az iskolától. Ám végül is 1894-ben a Társulat meg tudott vásárolni egy épületet, amelybe hamarosan át is költöztették a gyűjteményt.

Idővel csökkent a lelkesedés, a feleslegessé vált tárgyak még valahogy eljutottak a múzeum-hoz, azonban a felvállalt tagdíjak már jóval nehezebben. Az új épületet is csak Nagy Iván és Degenfeld Lajos váltóival tudták megvásárolni. Az közgyűlések lelkesedése is alábbhagyott. Nagy Ivánnak köszönhetően azonban nem szűnt meg a múzeumi társulat. Újabb és újabb támogatókat nyert meg az ügynek. 73 évesen a Társulat titkári posztja mellett az igazgatói teendőket is ellátta. Székfoglalói beszédében felvetette az új múzeumépület megépítésének gondolatát. Végrendeletében minden vagyonát a Nógrádvármegyei Múzeum Társulatnak adományozta, de kikötötte, hogy csak az új múzeumépületre fordítható. Halála után felesége Csathó Mária (1837–1908) felajánlotta a tudós könyvtárát a múzeumnak. 1904-ben Jaskovics Ferenc (1860–1914) látta el az igazgatói feladatokat és gondozta a gyűjteményt. 1905-ben a társulat felvételét kérte a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségébe. Ez nagy előrelépés volt mind szakmailag, mind a rendszeres anyagi ellátás miatt.

A vármegye segítségével sikerült rendezni a társulat anyagi gondjait, és Jaskovics igazgató, valamint Vannay Ignác alelnök – aki a takarékpénztár igazgatója is volt egy személyben – nekiláttak az új múzeumépület megvalósításának. A Főfelügyelőség közbenjárására a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumtól állami segílyt és a várostól 1000 négyszögölös telket kaptak. 1910-ben kiírták a pályázatot a múzeumpalota megtervezésére, amit Wälder Gyula (1884–1944) fővárosi építész nyert meg. A kivitelezés előre látható költségei azonban meghaladták a rendelkezésre álló összeget, így az eredeti tervet átdolgozták, és nem építették meg az egyik épületszárnyat, aminek hiányát a múzeum mai napig érzi, iroda hiány és raktározási problémái miatt.

Az építkezés 1914 tavaszán indult, s a még csak félkész épületbe már a nyár folyamán elkezdtek a beköltözést. A világháború kitörése után azonban elvették az épületet az egyesülettől,

laktanyaként, majd kórházként működött. A háború a legnagyobb kárt azonban a gyűjteményben okozta, aminek közel 80%-a elpusztult, megsemmisült. Ma már lehetetlen megmondani, hogy milyen értékeket képviselhetett ez a gyűjtemény, de valószínű, hogy ma páratlan lenne a maga nemében, amire a megmaradt minimális anyagból következtethetünk.

A háború után a minisztérium

támogatásával felújították az épületet, és 1931-ben ismét megnyithatta kapuit. Igazgatónak Fényes Dezsőt (1888–1973) nevezték ki, aki a megbízása előtt a Nemzeti Múzeum munkatársa volt. A gyűjtemény nagy részét főleg régészet, történelem és a természettudomány tárgyi emlékei alkották, de Hóman Bálint szorgalmazására megindult a néprajzi tárgyak gyűjtése, a palóc hagyományok dokumentálása. 1930-as évek elején a múzeum mögötti szabad területen létrehozták az ország első, áttelepített épületekből álló szabadtéri múzeumát, egy 18. századból származó paraszt portát. A második világháború sajnálatosan ugyanolyan pusztításokat végzett a gyűjteményben, mint az első, ekkor a gyűjtemény több mint 90%-a lett az enyészete. A háború befejeztével az újraindítás során a néprajz kiemelt szerepet kapott. Manga János lett 1949-től a múzeum igazgatója, aki nagy ütemben megkezdte a helyreállításokat, a gyűjtemény újraindítását.

Az 1970 és 1973 közötti időszakban az addig itt működő múzeumi szakágakat, az egyes szakágakhoz tartozó gyűjteményekkel együtt Nógrád megye akkoriban alapított új múzeumai között osztották szét. Ez volt az ún. "profilisztítás" folyamata, amelynek során a régészet és a történelmi anyag egy része a szécsényi Kubinyi Ferenc Múzeumba, a természettudomány a Pásztói Múzeumba, a történelmi gyűjtemény másik része, a numizmatikai, irodalom- és művészettörténelmi anyagok a salgótarjáni Nógrádi Sándor Történelmi Múzeumba kerültek. Salgótarjánba került.

Alkossz tolyton maj s s örizd mo'ü rogit

22

Lucázók ádventben

Locsolkodás húsvétkor

---

²² Ez és a következő képek, ha külön nincsenek jelezve, mind a balassagyarmati Palóc Múzeumból származnak

Konyhai munka

Héhelés. Manga János kazári felvétele²³

Pünkösdi felvonulás, körmenet

---

²³ https://www.europeana.eu/portal/hu/record/2064401/_mnmpm_NPRF_1612.html

Forrás, kápolna, kereszt az erdőn

Bagolyirtás- Fallóskúti kegyhely bejárata

4. Abasári Kapásház

A ház a XVIII. század végén épült, így több mint kétszáz éves. Falai vályogból készültek, nyeregteteje náddal fedett. A XX. század első negyedében használt tárgyakkal rendezték be: a bemutatott tárgyi világ a szőlőművelő kapás és summás család életmódját tükrözi. Háromosztatú ház: a konyhában féloldalas szabadkémény tüzelőpadkával és a sütés-

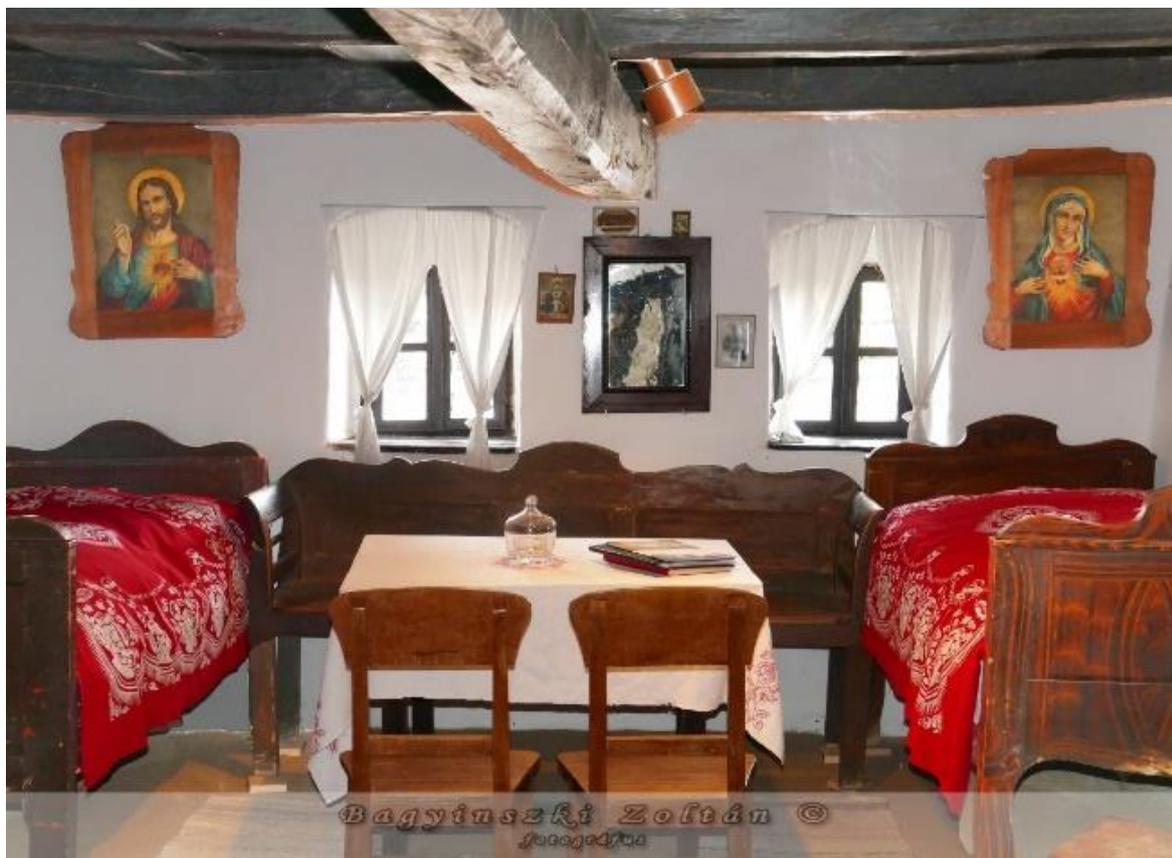
főzés eszközei; a szobában párhuzamos elrendezésben két ágy valamint csonka alakú búbos kemence sár ülőpadkával, előtte Abasár népviselete, falakon szentképek, tároló bútorként kaszli; az egykori kamra helyiségben a középkori szőlőművelés eszközei, az abasári borkultúra tárgyi anyagai (oltványkészítés, borpalackozás) mellett a XI. sz. közepén alapított Aba nemzetségi monostorban feltárt leletek láthatók vitrines kiállítás formájában.²⁴

²⁴ Abasár, Múzeum út 15. Tel: 37/360-896 (könyvtár), E-mail címe: konyvtar@abasar.hu

Alkoss töltsön maj s s örizd meg a regit

25

²⁵ Bagyinszki Zoltán fotói <https://bagyinszki.eu/archives/9307>

5. Gyöngyöstarján, falumúzeum²⁶

2008 decemberében, Luca-napi rendezvény keretében a Világos Szándékkal Gyöngyöstarjánért egyesület, ünnepélyes keretek között megnyitotta a Falumúzeum ajtaját a látogatók előtt. Erre az alkalomra három helységet sikerült rendbe tenni és berendezni a Dobó út 27. sz. alatt található épületben a gyöngyöstarjániak összefogásával és közös akaratával. Az elsősorban néprajzi értékeket bemutató kiállítás azóta két újabb bemutatóval bővült, megtekinthető Lukács Gyula műbútorasztalos műhelye, és id. Nagy Károly méltán elismert ásványgyűjteménye. A Falumúzeum udvarán felépült gyönyörű kemence egyedi hangulatot teremt a múzeum hagyományossá vált rendezvényeihez- Múzeumok éjszakája, Augusztus 20-án kenyérszentelés, Múzeumok őszi fesztiválja.²⁷

²⁶ Gyöngyöstarján, Dobó út 27. Előzetes bejelentkezés szükséges! Tel: +36 37/372-025

²⁷ <https://www.gyongyos-matra.hu/latnivalok/muzeumok-kiallitasok/falumuzeum-gyongyostarjan/#gallery-2>

6. Nemti tájház

Nemti első írásos emléke 1227-ből származik, a krónikák szerint a települést a történelem zivatarai is elkerülték. Legrégebbi épületét, a feltehetően XVI. századi, egyhajós, zsindegyházzal fedett templomot 1928-ban lebontották és újat építettek helyette. A kegyhely Nemti egyik büszkesége, miként a múlt századból fennmaradt, néhány jellegzetes népi lakóház is. Ezek egyike a tájház, mely régi idők emlékeit, a palóc hagyományokat őrzi.

Adhoss tolyton ujal s

s övird mo'u rogit

7. Markazi tájház

A markazi Tájházat az 1870-es évek elején Valkó Vendel helyi mester építette. A lakóépület szarufás, torokgerendás, vízvetős, deszkaoromzatos, nem típusos háromszatú ház. A tájházat durván faragott patakkőből, agyagos földbe építették, teteje nád (korábban tetőfedésre rozsszalmából kötött zsúpot használtak). A belső terek alapzata „földes” amelyet lótrágya és agyag keverékéből tapasztottak össze. Erre került föl egy vékony, tehéntrágya és markazi vörös föld („híg massa”) keverékéből álló réteg. A falakat fehérre meszelték, a homlokzaton kék színű ablakkeretézéssel és lábazattal. A lakórészekben eredetileg szabadkéményes konyha és kemencés szoba található. A lakóépülettel párhuzamosan húzódik egy kamrából és egy eszköztárolóból álló gazdasági épület. A berendezési és felszerelési tárgyak java része a XX. sz. elejéről származik. Fiatal pár korabeli viseletét embernagyságú bábon lehet tanulmányozni, egy komód tetején Keszthelyi Jánosné, Marika néni népművészeti babái és népi gyermekjátékai sorakoznak. Bölcső, vetett ágy, rokka, szövőszék, konyhafelszerelési tárgyak, a hajdani életmód jellemző darabjai mind megtalálhatók a házban.²⁸

²⁸ <https://www.gyongyos-matra.hu/latnivalok/muzeumok-kiallitások/markazi-tajhaz/> Markaz, Fő u. 138.
A látogatási szándékot a könyvtárban lehet jelezni: 37/363-562 Forrás: www.markaz.hu

8. Mátrafüredi palóc magángyűjtemény²⁹

Gyűjteményünk 1983-tól állandó kiállításként üzemel Mátrafüreden. Kiállítóhelyeink változtak, de már több mint 24 éve állandó helyen tekinthető meg, a Mátrafüredi régi általános iskolában, a Pálosvörösmarti út 2 sz. alatt. A gyűjtemény anyagát Szakács Józsefné Mészáros Magda (1923-2012) kezdte gyűjteni 65 évvel ezelőtt. A Palócföldet bejárva darabról-darabra vásárolta össze a régi hímzéseket, lakástextileket, viseleti darabokat. A lakástextileken talált gazdag hímzésvilágot föl is dolgozta, sok munkája zsűrizett országos pályázatokon díjazott alkotássá vált. Munkája elismeréseként megkapta a Népi iparművész címet. Gyűjtőszenvédelye nemsokára átragadt az unokájára, Lovászné Juhász Ritára is, aki textiltervezőnek tanult. A palóc-viseletek feldolgozását tűzte ki céljául. Országos pályázatokra, kiállításokra adta be ruháit, ahol díjakat nyert. 1987-ben megkapta a Népi iparművész címet, 1998-ban pedig a " Népművészet Ifjú Mestere" kitüntetését. 2009-ben Csokonai Vitéz Mihály alkotói díj, 2011 Gránát alma díj, 2013 Gyöngyös Város Kultúrájáért kitüntetés, 2019 PRO CIVITATE - Gyöngyös Város Díszpolgára cím. Viseleti ruhái tervezésénél arra törekszik, hogy a népi hagyományok átörökítésével, szép ma is hordható darabok keletkezzenek.³⁰

A Palóc Népművészeti Kiállítás a déli-Mátra egyedüli kulturális látnivalója. A kiállításon megtekinthetők a magyar történelmi viseletek babákon (kb. 70 cm) az 1100-1900 közötti időkből. A másik babasorozat bemutatja a különböző palóc települések viseleteit állapotól és ünnepnaptól függően. Látható még egy polgári életet bemutató kiállítás is az 1900-1950-es évekből. Szintén megtekinthető egy falvédő kiállítás a néprajzi anyagból. A kiállítás másik nagy egysége a gyűjtött eredeti palóc textilkiallítás. Itt láthatóak eredeti méretben viseletek az 1900-as évek környékéről. Főkötőgyűjtemény, tisztaszoba részlet menyasszonyi vetett ággyal, tulipántos ládával. Megtekinthető a régi paraszti élet kellékei, kenderfeldolgozás, szövés, konyha, mindennapi élet, stb. A kiállítás igény szerinti tárlatvezetéssel fogadja a látogatókat.³¹

Lovászné Juhász Rita népviselet-készítő művész keze munkáját dicséri a 29 darab palóc baba, melyek az egykori ünnepi és hétköznapi viseletek keresztmetszetét adják. A nógrádi és hevesi viseletek mellett a Borsod és Gömör megye néprajzi kultúrája is fellelhető. A második teremben Szakácsné Mészáros Magda népi iparművész gyűjteménye tekinthető meg. A több mint 100 településről származó gyűjtemény kiemelkedő darabjai a szöttes textíliák, sátorlepedők. A gyűjtemény anyagát a Néprajzi Múzeum védetté nyilvánította.

²⁹ <https://www.gyongyos-matra.hu/latnivalok/muzeumok-kiallitasok/paloc-neprajzi-magangyujtemeny/>

³⁰ <https://www.palocbabak.hu/>

³¹ <https://szallas.hu/programok/paloc-neprajzi-magangyujtemeny-es-babakiallitas-matrafured-p3284>

Alkoss tolyton ujal s s övizd mo'u rogit

9. Parádi Palóc ház és Tájház

Palócház 1770-es évekből

A parádi Palócház³² helyreállításának idején a magyar néprajztudomány már megrajzolta a hazai népi lakóházak alaptípusainak képét. A Parádon fellelt házon (Sziget utca 10. sz.) nem történtek olyan átalakítások, melyek alapján a tudomány által feltárt 18. század végi viszonyokat ne lehetett volna rekonstruálni.

Ezzel együtt a néprajztudomány nehezen tud átfogó képet adni a népi életmódról a 18. században és azt megelőzően. A parasztságra vonatkozó hiányos források és hiányzó kutatások miatt nem könnyű a pontos jellemzés. Egészen más a helyzet a 19. században. Ekkor már kiváló írások, gyűjtések állnak rendelkezésre a formálódó tudomány jeles képviselőinek tollából is.³³ Az 1770-es években épült ház, a Mátra vidéki faépítkezés utolsó megmaradt emléke, melynek első két sejtjét zsilipelt technikával építették. A harmadik helyiséget később, valószínűleg a család tagjainak szaporodása miatt toldták hozzá a XIX. Században. 1963-ban nyitotta meg kapuit, az akkor még Heves Megyei Múzeumi Szervezet egységéé. Ma a Dobó István Vármúzeumhoz tartozik. Ez volt az első tájház, amit megnyitottak. A pitvarból, szobából (házból) és kamrából álló lakóház egyszerű bútorokkal van berendezve, melynek berendezési tárgyait Morvay Judit és Csilléry Klára gyűjtötte Parádon és a szomszédos Bodony településen a 60-as évek elején.

A több mint 220 éves épületben megtalálhatóak a korabeli palóc építészeti stílusjegyek. A ház ajtaja a pitvarba nyílik, amely tároló helyiség volt. Jobbra a szoba (ház) található, a kürtös kemencével, mely a főzésen, melegedáson kívül alvásra is szolgált. Itt található a tűzlóca; vízlóca és a főlóca; a kecskelábú, keményfából készült asztal; a gyerekállóka; a nagy kelesztő teknő; valamint a főzéshez szükséges eszközök is. A nők a kamrában aludtak, ott tartották az ácsolt vagy festett ládáikban a család holmiját. A portán megtalálható a hidas ól (disznó ól), és a csűr is, mely szintén zsilipelt

³² Parád, Sziget út 10. Telefon: 06-20/456-70-07

³³ http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/4077/1/Veres_225-235.pdf 228.

technikával készült. A csűr választja el az udvart a kerttől, mely az úttal párhuzamosan épült. Három részről nyitott, szérűként használták, kocsit, szerszámokat, földműveléshez szükséges eszközöket tároltak itt. A jobb oldali részén található az istálló, ahol az állatok mellett a férfiak is gyakran aludtak dikókon. A palócokra sokáig jellemző volt a nagycsalád. Volt, hogy 25-50-en is éltek egy házban. A parádi porta jelenlegi berendezése szerint két idősebb ember, két másik pár és gyermekeik éltek itt.³⁴ A kiállítás anyagát 2000-ben, a Millennium tiszteletére gyűjtötte össze a parádi Nyugdíjas Klub közössége, mely a településen fennmaradt, megmaradt palóc viselet és életmód tárgyi eszközeit mutatja be. Látható egy eredeti nyoszolya (ágy) a hozzátartozó kellékekkel, eredeti parádi dunyha, párnák (fejelek), derékalj, szalmazsák, lepedő, sátorlepedők, számos vászonból készült ruha, törölközők, aszalterítők, tarisznyák, valamint a menyasszonyi kelengyeláda, mely a palóc házak egyik legjellegzetesebb, leginkább fennmaradt darabja. Megtekinthető továbbá a palóc viselet több ruhadarabja, a sok alsószyknyás, bő ingvállas ruhák, az arany és ezüst csipke fejviselet, valamint a fekete színű ruhák, melyeket ötven év felett hordtak a nők. A férfiak vászon ruházata, majd a háború után elterjedt priccses nadrág, posztó mellény és még számos ruhadarab állít emléket a XIX. és XX. század első felében használt viseleteknek. Megtekinthetőek a kenderfeldolgozás eszközei, a kendertörő, a tiloló, a gereben, a guzsaly, a motolla, a gombolyító, a csórló, az orsó, a vetélő és a szövőszék (eszváta). Látható a korabeli mosás eszközei (mosóteknő, mángorló, sulykoló), és a gyerekbútorok (ülcsik, etetőszék, bölcső).³⁵

Palóc Tájház Parád³⁶

³⁴ <https://www.parad.hu/latnivalok.php>

³⁵ <https://www.parad.hu/latnivalok.php>

³⁶ Parád, Kossuth Lajos út 53. Tel.: +36 36 544 070 e-mail: parad[KUKAC]t-online.hu

10. Recski tájház

A hagyományos falusi élet kellékei mellett hamisítatlan hangulatot áraszt a búbos kemence. A recski tájház egész évben látogatható, a Tájak Korok Múzeumok külön ismertető füzeté segíti az eligazodást. 1910-ben épült szalagtelken, fésűs beépítésű. a telket gazdái a falu építkezési szokásainak megfelelően építették be, de alkalmazkodtak a telek szokatlanul nagy méreteihez (ez volt a legnagyobb porta Recsken). Megépítették a telek bal oldalára a lakóházat, a ház mögé, a vele egy vonalban gazdasági építmények kerültek (sertésól, istálló, magtár). Darabos kőfalazat, szarufás-torokgerendás nyeregtető hódfarkú cseréppel fedve. Meszelt véghomlokzatán két ablak kihajló tokkal, könyöklőpárkánnyal. Udvari homlokzata hattengelyes, az eredetileg három lakóhelyiség és a búzásház, „hambár” nyílásaival. Tornác, kilencfejezetes faoszloppal, a bejárat előtt magasan elhelyezett lécráccsal. A lakóház tehát szinte eredeti formában megmaradt, ezért külsején alig kellett változtatni. Az utcára néző véghomlokzat egykor díszesebb lehetett. A faoszlopos tornácot Bódi virág Ignác faragta.

A tájház a Hevesi Háziipari Szövetkezet fenntartásában működik.³⁷

³⁷ <https://www.gyongyos-matra.hu/latnivalok/muzeumok-kiallitások/recski-tajhaz/> Recsk, Kossuth L. út 118.

Telefon nyitvatartási időben: +36 36/478-444

Subrikázott párnahaj

38

³⁸ <http://www.palocut.hu/fotogaleria/recsk>

11. Siroki Tájház és Galéria

A tájház hátsó részében került elhelyezésre és kialakításra a Palóc Galéria. A bemutató bútorait Kovács Szabolcs bútorfestő népi iparművész készítette. A garnitúra kétajtós szekrényből, polcokból, festett ládából, asztalból, székekből, tálalószekrényből és ötfiókos komódból áll össze. A kiállítás a Hevesi Népművészeti és Háziipari Szövetkezet zsúrizett termékeit mutatja be. A mives textíliák között találhatóak piros kerekvirágú díszítésűek, nyers és szürke lenből készült vászonszöttések, szedettmintás szöttések, hagyományos párnavégek, fejelek díszítményeit feldolgozó darabok. A kisebb és nagyobb filcből készített dísz tárgyak még változatosabbá teszik a kiállítási anyagokat. A textíliák mellett népi kerámiákat is bemutatnak, amelyek Szűcs Imre, a népművészet mestere munkái.³⁹

³⁹ Sirok, Borics P. u. 6. Telefon: (+36) 36/561-000 e-mail: sirokonkorm@agria.hu www.sirok.hu

12. Palóc Népművészeti Kiállítás Eger⁴⁰

⁴¹

---

⁴⁰ Eger, Dobó út 12

⁴¹ <http://eger.varosom.hu/latnivalok/muzeum/Paloc-Nepmuveszeti-Kiallitas.html>

13. Rimóc - Palócföldi főkötők kiállítóháza⁴²

Mi is a főkötő? Egy női viseletdarab, amely nem csak egy díszes fejrevaló, hanem komoly, a falusi társadalom számára egyértelmű mögöttes tartalommal bírt, hiszen csupán asszonyokat megillető, férjes nőt jelképező viseletdarab volt. A leginkább ünnepeken használt felső főkötők közül a korosodó asszony a díszesebbeket lassan elhagyta, az idős asszony már csak a legegyszerűbb alsó főkötőt viselte, s mint halotti főkötőben, abban is temették el.

Ahogy azt a kiállítás jól szemlélteti nem egységesek a nógrádi főkötők, ugyanúgy ahogy a viseletek sem egyeznek a megyénkben. A változatos anyagú, kialakítású formájú főkötők az avatott, de a laikus szemlélődő számára is könnyen megkülönböztethetőek. A díszes aranycsipkével cicomázott kazári vagy maconkai főkötők merőben eltérnek a „ludányi” farkasféketőtől vagy a puha bánkitól. A vitrinekben felvonultatott darabok eredetiek, vagy főkötő varró asszonyokkal, úgynevezett specialistákkal készítették el. A légiesen könnyed tárlat állandó kiállítás, amely nagyon szemléletesen közvetíti a palócok, de még inkább a nógrádi tájakon élt asszonyok sokszínű viseletének csodás kiegészítőit.⁴³

⁴² Rimóc, Hunyadi út 5.

⁴³ http://www.palocut.hu/hu/kezmuves_galeriak

Menyasszonyi koszorú
RIMÓC

Ústcsipke ünnepi főköntő
KAZÁR

14. Kazár Kézműves Ház és Hagyományőrző Galéria

A helyi és Nógrád megyében élő, alkotó népi iparművészek kapnak bemutatkozási teret, lehetőséget. A látogató megtapasztalhatja a hagyományok, szokások, tárgyi és szellemi örökség megőrzését, ápolását és továbbadását. Az alkotók bemutatkozása mellett a Kazárra jellemző néprajzi tárgyi emlékek is fellelhetők.

Az első szobában - amely egykor a tisztaszoba szerepét látta el - két menyecske és két legény viseletbe öltöztetett bábu mutatja be Kazár hajdani divatját. A kétajtós szekrényben viseletdarabok, a polcokon hajtogatva lakástextíliák láthatóak. Az

előtérben népviseletes babákat, csuhéból készített életképeket, szőttéseket mutatnak be, népi iparművész remekbe szabott bútorain. A hátsó teremben a régi és az új vegyítve jelenik meg, a műtárgyszámba menő bölcső, lóca, eredeti viseletdarabok és szőttések mellett az most készített, de az eredetit alapul vett alkotások láthatóak.⁴⁴

⁴⁴ Galéria: Kazár, Damjanich út 19. Tourinform iroda: e-mail: tourinform@kazar.hu ; T/F: (32) 341-360; Kézművesház, 3127 Kazár, Damjanich u. 3. www.kazar.hu

15. Kozárd - Hagyományőrző Palóc Galéria⁴⁵

Mária szobor, Kozárd, Kossuth út 3

Az első "tiszta szobában" berendezett szobabelső a kozárdi hagyományos lakáskultúra 20. század eleji mindennapjaiba ad betekintést. A hátsó részben kapott helyet a Galéria, amely Sasvári János népi iparművész festett bútoraival került berendezésre, a bútorokat Pusztainé Borbás Enikő fazekas munkái mellett Les Gábor kerámiái, Ferenczi Éva patkolt tojásai, népviseletes palóc babák, helyi ízek és a Hevesi Népművészeti és Háziipari Szövetkezet által készített szövött textíliák töltik meg. A tetőtérben a helyi lakosok adományaiból készített tárlat látható. Az udvarban fűszerkert kialakítása történt meg, amely a nyári hónapokban illatával bódítja az ideérkezőket.

---

⁴⁵ Kozárd, Fő út 24. Tel: (+36) 32/491-067 pogarmester@kozard.hu www.kozard.hu

16. Salgótarján - Palóc Galéria és központi információs iroda⁴⁶

A központban létrehozott galéria elsődleges célja, hogy az egyesületbe tartozó kézműves, népi iparművész alkotók termékeit bemutassa. A nógrádi vidékre jellemző, áttört faragással készített szekrényekben bemutatott szőttesek, kerámiák és egyéb portékák, mind jól reprezentálják Nógrád és Heves megye nívós népi iparművészeinek munkáit. Az alkotó a tölgyfából készített szekrényekkel nem csak mintázatukban, készítési technikájukban, hanem alapanyagukban is törekedett a néprajzi hitelességre. A készítőjük - Sasvári János népi iparművész - a modern igényeket is kielégítő kollekción hozott létre, amely nem csak ízléses, de jól használható darabokból állott össze.⁴⁷

⁴⁶ 3100 Salgótarján, Rákóczi út 29. fsz. 5. Tel.: 32 788 747 palocut@palocut.hu

⁴⁷ http://www.palocut.hu/hu/kezmuves_galeriak

17. Palóházak a szentendrei skanzenban

A 2010-ben elkészült Észak-Kelet Magyarország egység az Ipoly és a Bodrog közötti terület hagyományos népi építkezését, életmódját mutatja be. 12 lakóház és 26 melléképület magasodik itt, közel 5000 eredeti műtárggyal. Az Észak-magyarországi falu a Felföldi mezőváros tájegység szomszédságában épült fel, így válik teljessé a nagytáj építészeti képe.

A kiállítás több szempontból is egyedi: Észak-Magyarország az egyetlen olyan területe az országnak, amelynek népi építészetét, társadalmi sokszínűségét és lakáskultúráját két tájegység mutatja be. Ezek közül az egyik a 2006-ban átadott Felföldi mezőváros tájegység, amely a szőlő- és bormonokultúrán, illetve a céhes kisiparon alapuló mezővárosi életmódot reprezentálja. A másik az Észak-magyarországi falu tájegység, amely ugyanerről a területről származó, de szegény vagy középparaszti szinten élő lakosság életkörülményeibe nyújt bepillantást.

A tájegység a mai Heves, Nógrád, Borsod-Abaúj-Zemplén és a történeti Hont, Gömör és Kishont megyéket felölelő táj kultúrájának lenyomata. A Szabadtéri Néprajzi Múzeum életében először

illesztettünk egy határon túli, Szlovákiából származó magyar épületet egy meglévő tájegységi koncepcióba. Az Észak-magyarországi falu tájegység az Ipoly és a Bodrog közötti, folyók által szabdalta hegyvidéki terület 19-20. századi paraszti kultúráját mutatja be mind építészeti, mind lakáskultúra vonatkozásában.

A táj legnagyobb néprajzi csoportját a palócok alkották, és több nemzetiség is élt ezen a vidéken: németek, ruszinok és szlovákok. A tájegységben található egy épület a ruszinok és szlovákok lakta Filkeházáról: a keresztfejes boronafalú lakóház egyébként a környező magyar falvak épületeitől nem különbözik. Így a nemzetiségek életmódját sajátos népszokásaik segítségével elevenítjük fel.

A parasztság különböző rétegei mellett bemutatjuk a kisnemesi utódok, vándoriparosok (teknővájók, drótos tótok), az Alföldön és Dunántúlon mezőgazdasági idénymunkát vállaló

summások és az uradalmakba egész évre kötött bérért elszegődő cselédek életmódját. Az Észak-magyarországi falvak látták el nyersanyaggal és munkaerővel a régió mezővárosait. A lakosság az aránylag kis szántóföldi termelésből adódóan állattartásból, szőlőművelésből, idény- és vándor-munkából, különböző kisipari tevékenységekből élt meg. Termékeiket: a gömöri cserépedényeket, az ácsolt ládákat, a hátikosarakat vagy a fából faragott kisebb tárgyakat leginkább az Alföldre vitték eladni, ahol ezeknek a használati

eszközöknek az előállításához nem volt elég alapanyag. Az itt élő népesség kiválóan hasznosította a természetföldrajzi környezet nyújtotta lehetőségeket, ami megnyilvánul építészetében is.

Az eredetileg főként faépítkezésű területen a 18. századtól korlátozták a fa felhasználását, ezután a kő jelent meg fontos építőanyagként, és elterjedtek a különböző földfalak is. A múzeumi tájegységben megtalálható a keresztfejes boronafal, a favázás szerkezet sövény, téglá, illetve deszka falkitöltésekkel, a kőház, a kővel vegyes vályogfal, a tufába vájt kőház, de a tégláépület is. A főként szarufás tetőkön a legelterjedtebb fedőanyag a zsúp volt. Csak Észak-Magyarországon található meg általánosan az ún. lépcsős, más néven létrás, grádicsos vagy gerezdes tető, ami a tájegység több épületén is látható. A módosabbak azonban már tetőcseréppel fedték házukat, mint például a nemesradnóti kisnemesi család.

Az Észak-magyarországi falu épületegyüttes egy patak menti völgyi úti falu, a domboldalra felfutó keskeny szalagtelkekkel, a telkek végén keresztcsűrökkel. A település elején található a majorsági épületegyüttes magtárral, cselédházzal és üvegházzal. A múzeumi falu szélén barlanglakások sora húzódik meg. A több család vérségi kapcsolatán alapuló együttélést a közös nemzeti portán a palóc hadas telek reprezentálja. A szalagtelkek között dűlőút visz ki a csűröskertbe, ahol két csűr áll egymás mellett. A főút másik vége egy halmazos településrészbe torkollik, ahol egy szabálytalan alakú telek zárja le az épületek sorát.

A tájegységben új vonás, hogy a házak származási helyén élő embereket megörökítő fotókból kiállítást rendeztünk, és megnyitottuk a táj szokásairól, mesterségeiről szóló filmeket játszó

múzeumi mozit is. Kisnemesi házukban megismerheti a felvidéki magyarság történetének egy szeletét is.⁴⁸

⁴⁸ <https://skanzen.hu/hu/latogatas/kiallitasok/eszak-magyarorszag-falu>

Malonyai Dezső a palóc építészetéről – mintagyűjtés

Kép-és motívum válogatás

Malonyai Dezső: A magyar nép művészete. Eredetileg Budapesten a Franklin-Társulat adta ki a Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda gondozásában, 1907-1922 között. Az V. kötetben közli a palóc anyagot: „Hont, Nógrád, Heves, Gömör, Borsod magyar népe, a palócok művészete” címmel.

A kötet interneten⁴⁹ is megtalálható, valamint a markazi Röptető Közösségi Ház könyvtárában is.

Házak a patak partján Solymos községben (Heves)

⁴⁹ <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Malonyai-malonyai-dezso-a-magyar-nep-muveszete-1174D5/v-kotet-hont-nograd-heves-gomor-borsod-magyar-nepe-a-palocok-muveszete-11926E/haz-es-ami-benne-van-11967A/>

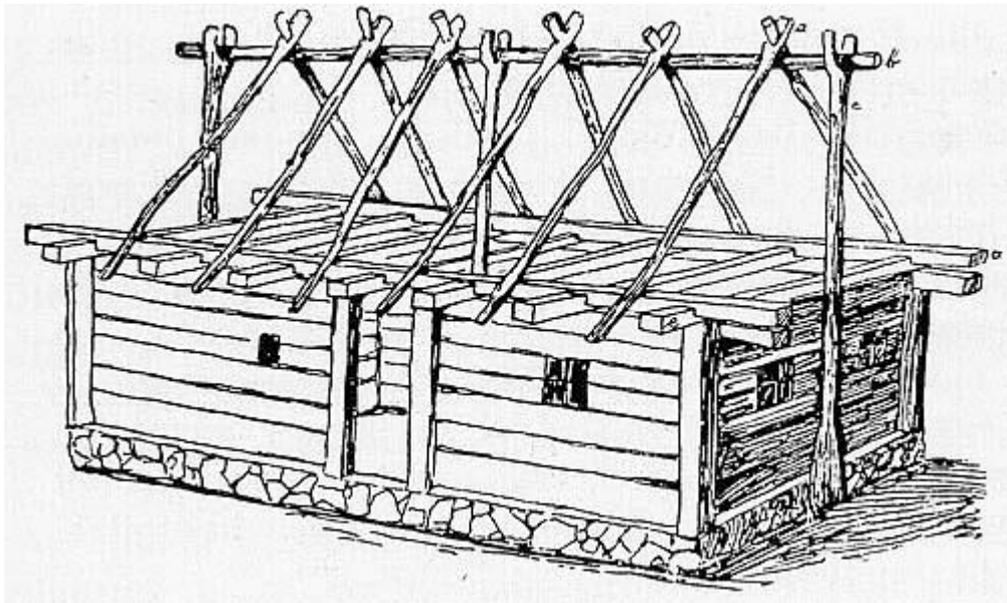

Gyöngyöspatai ágasos ház

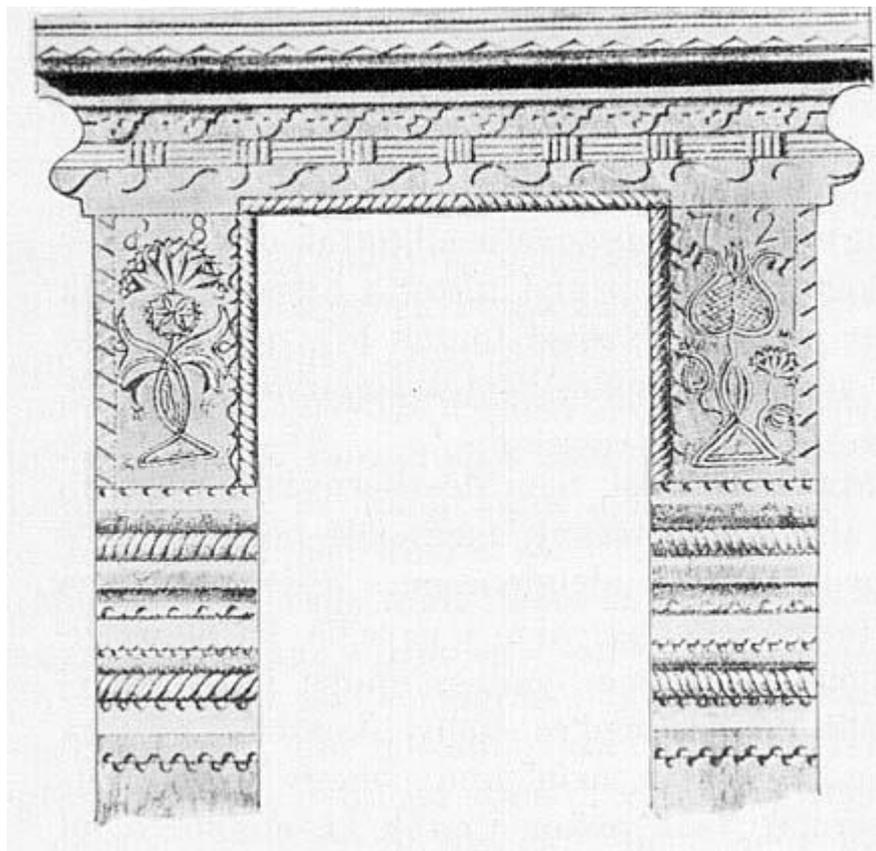

Jellegzetes ősi palócház. Nagyobbodó füstlyukkal, a vidék jellegzetes ereszével.

Szelemenes faház váza. a) hargasfa; b) szelemenfa; c) ágasfa; d) vízvezető gerenda; e) átalgerenda; f) borítógerenda.

Ablakkeret Zselizről.

A tornác oszlopai között.

A palócvidek jellegzetes legősibb házformája a füstlyukkal. 1 Kondó községből (Borsod); 2–3 Ludány községből (Nógrád); 4 Nógrádhalászból.

Két ház egy telken, Hasznos községben (Heves).

Tompa Mihály szülőháza Rimaszombaton.

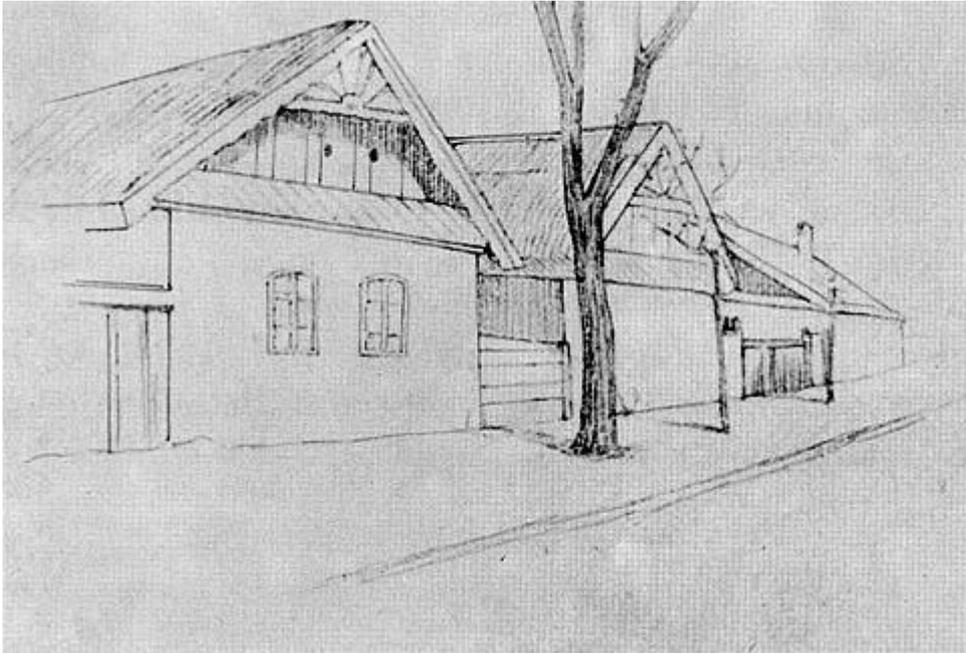

Pereszlényi utcasor.

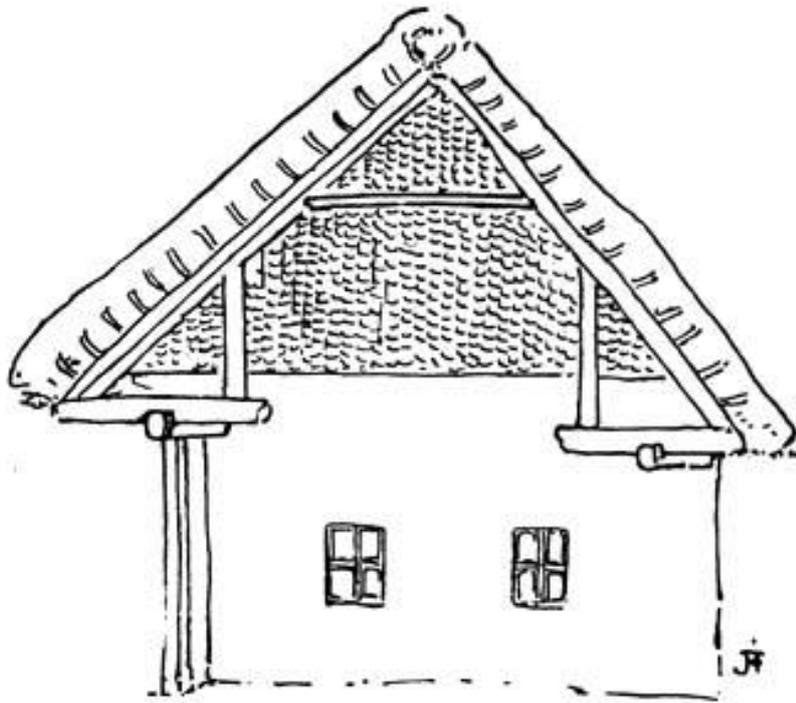

Deszkázott vértelék és ereszek. Gyöngyöspatak

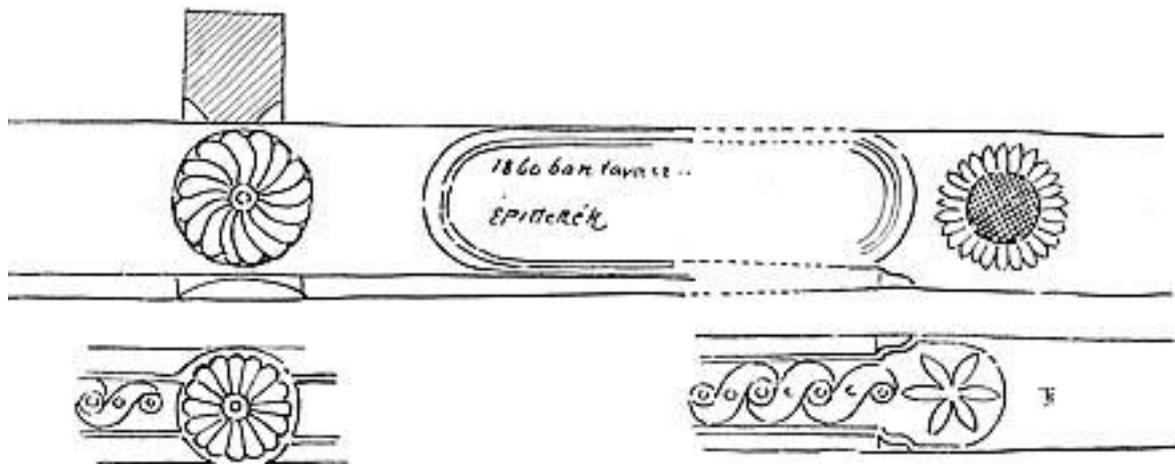
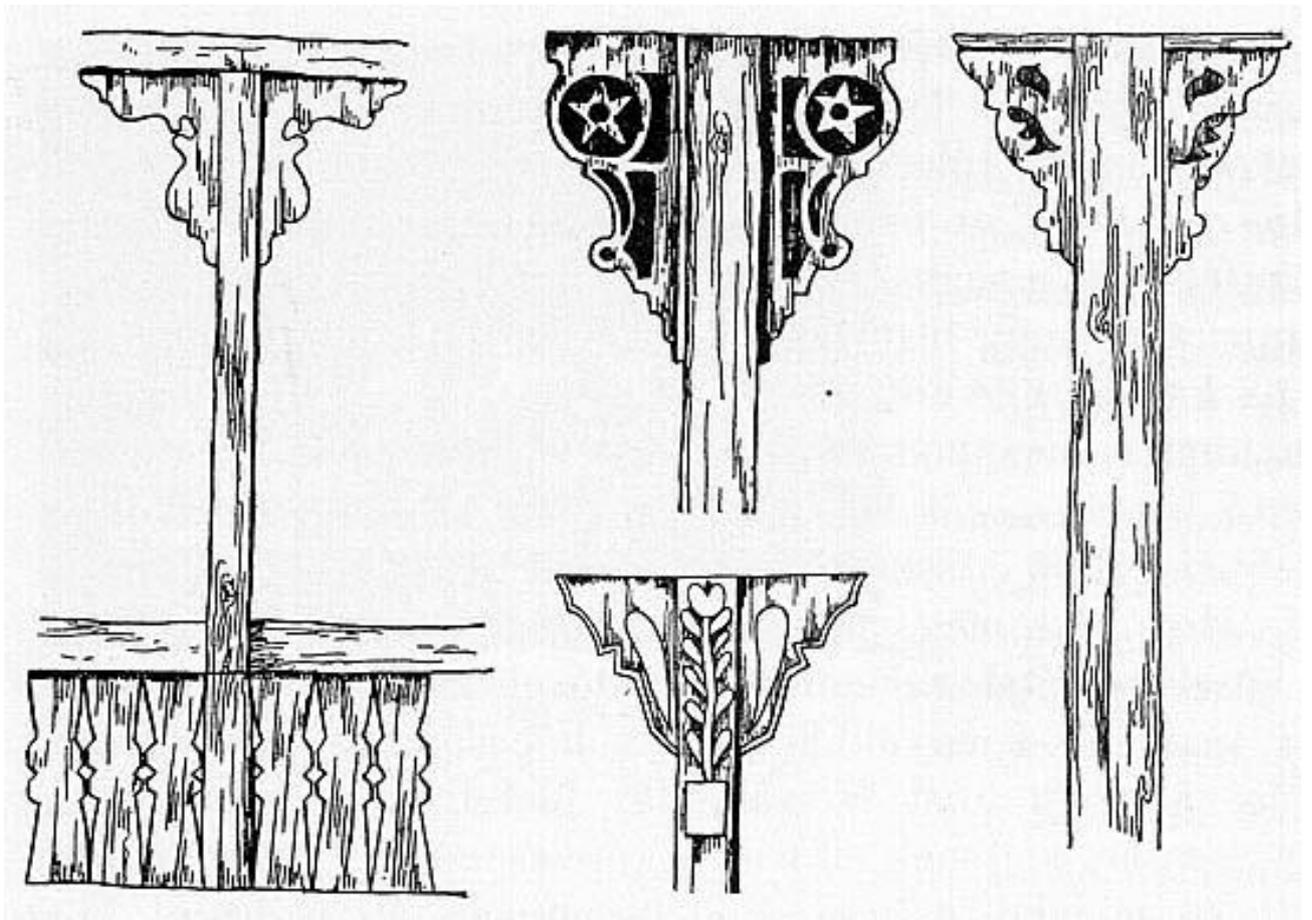

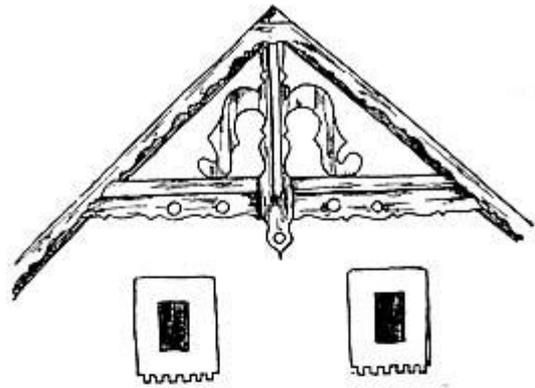
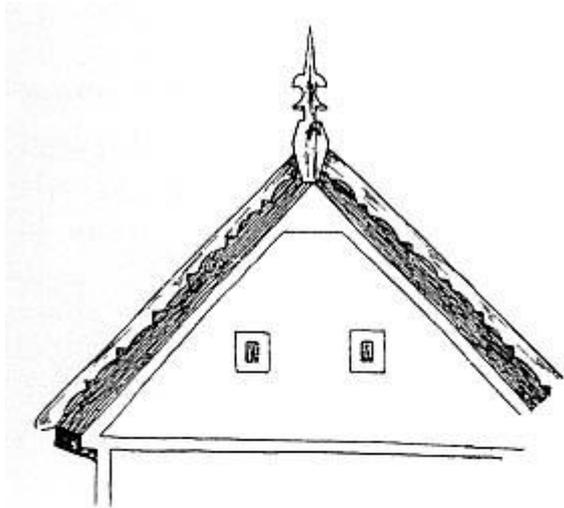
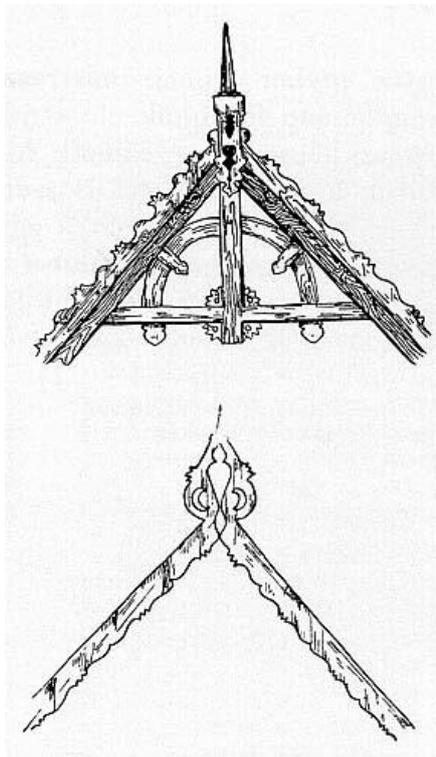

Fejlődött ház Tar községből (Heves)

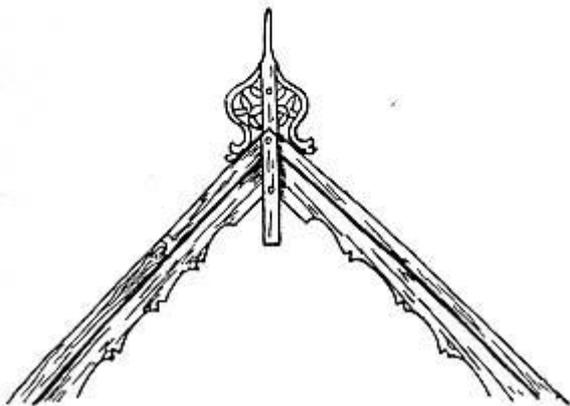

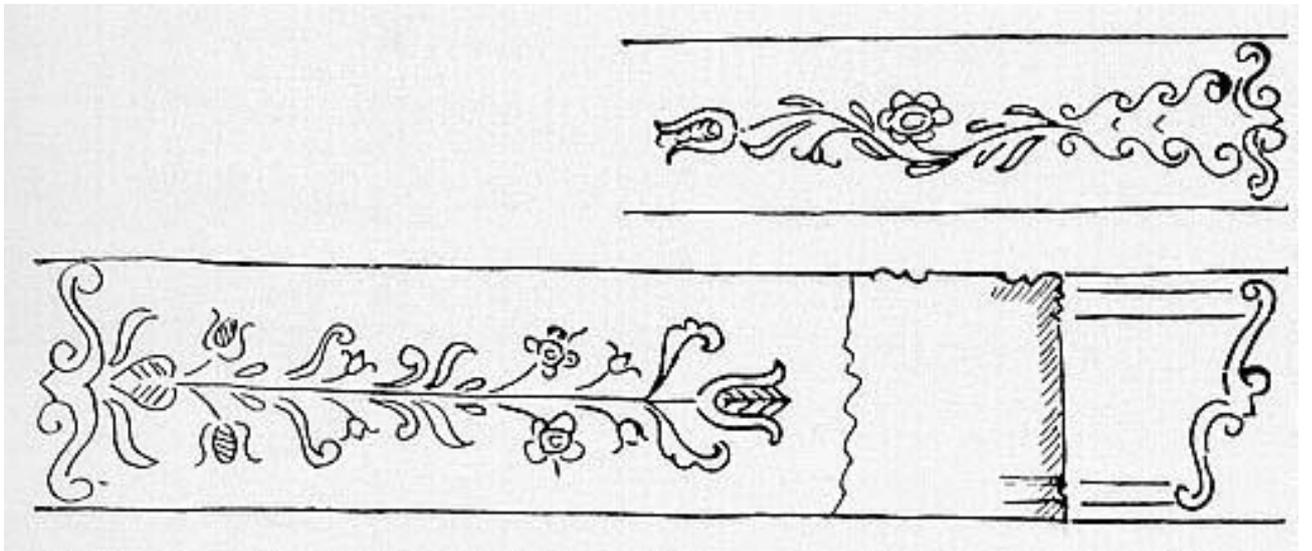
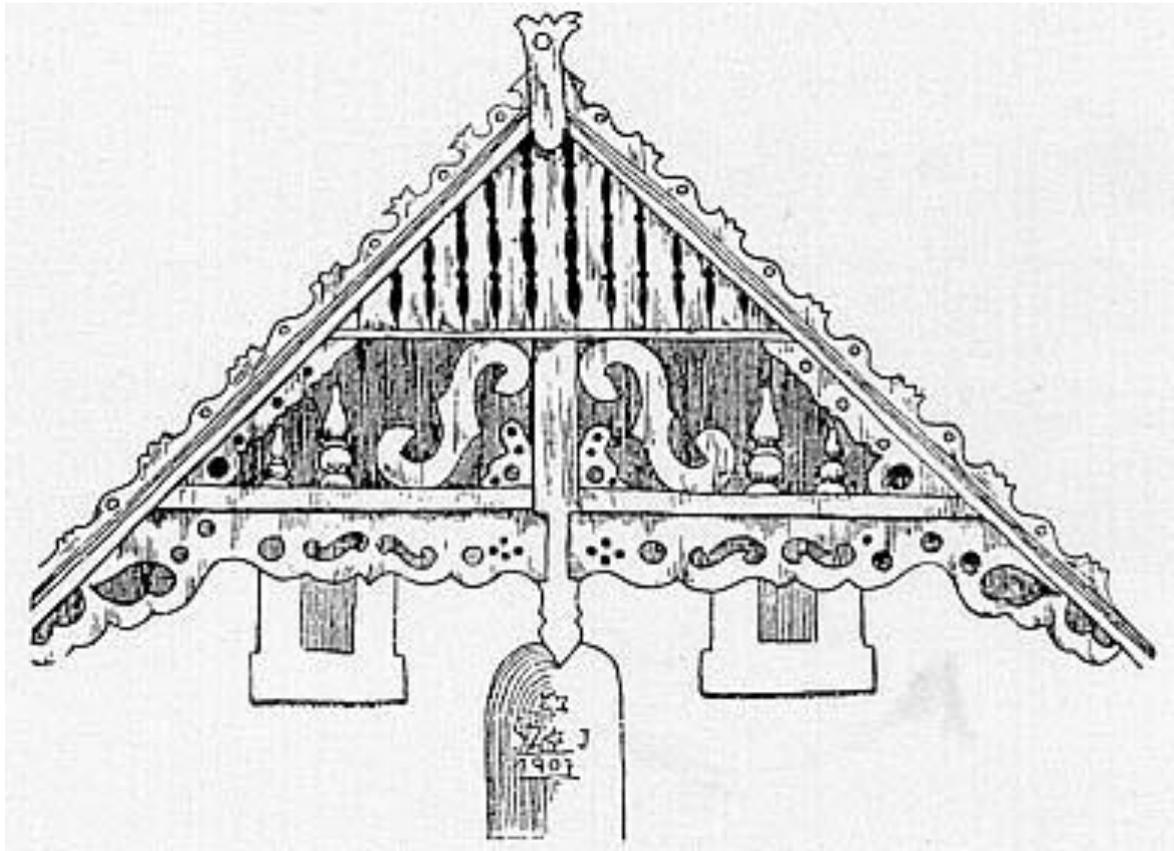
Fonott vértelkek és gerendázata. (Tárkány, Heves.)

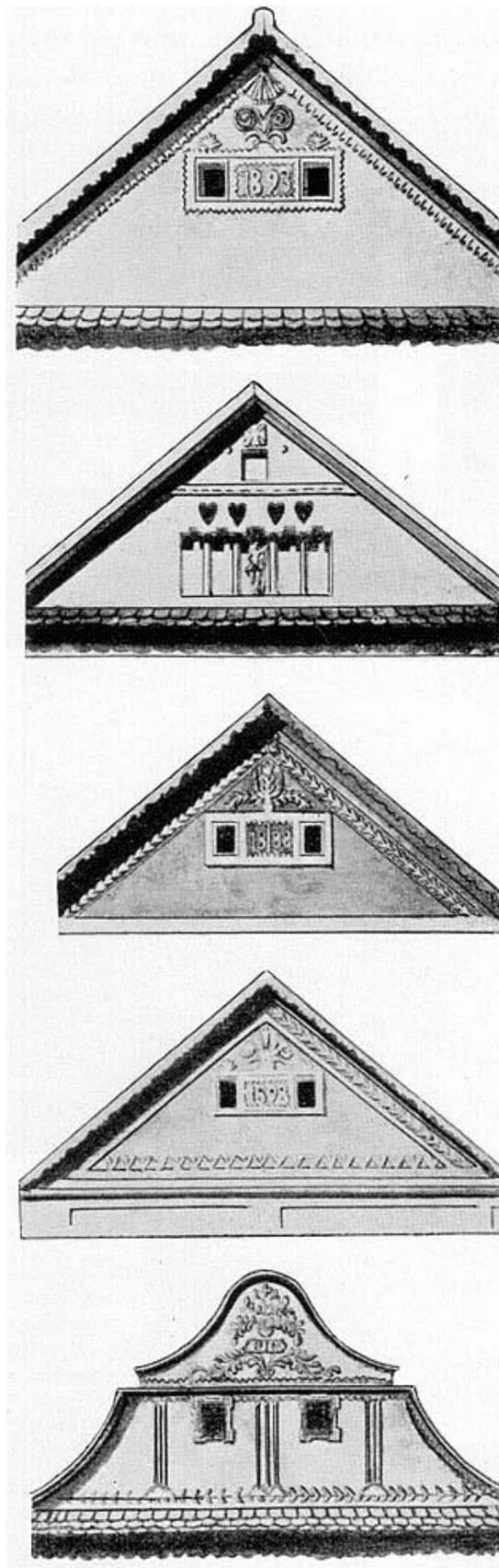

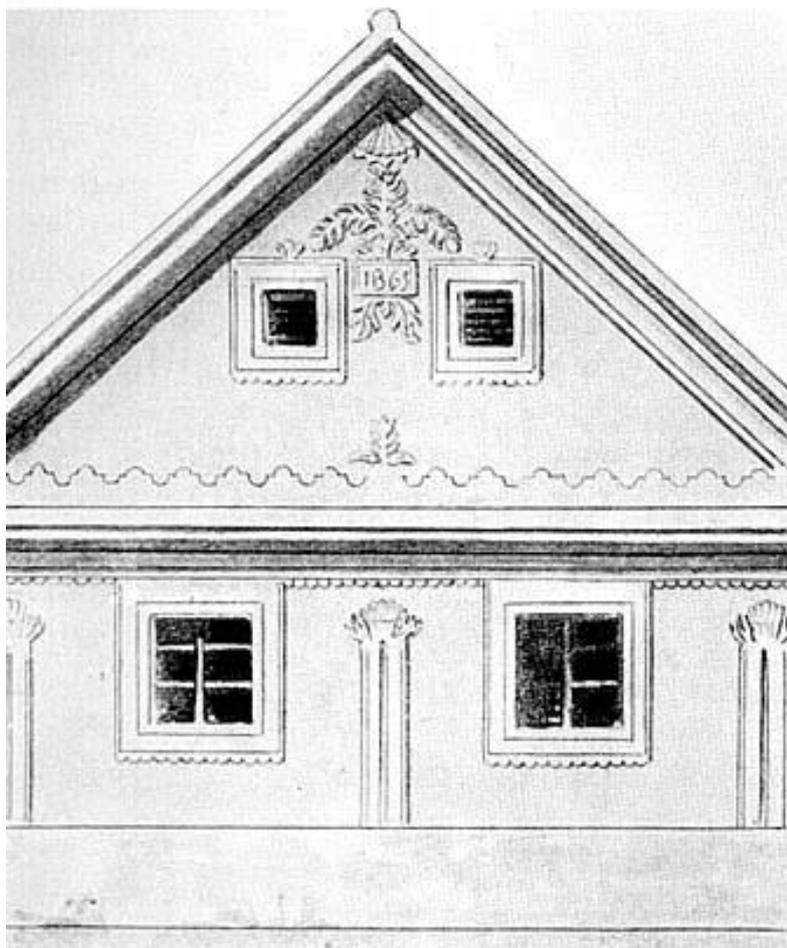
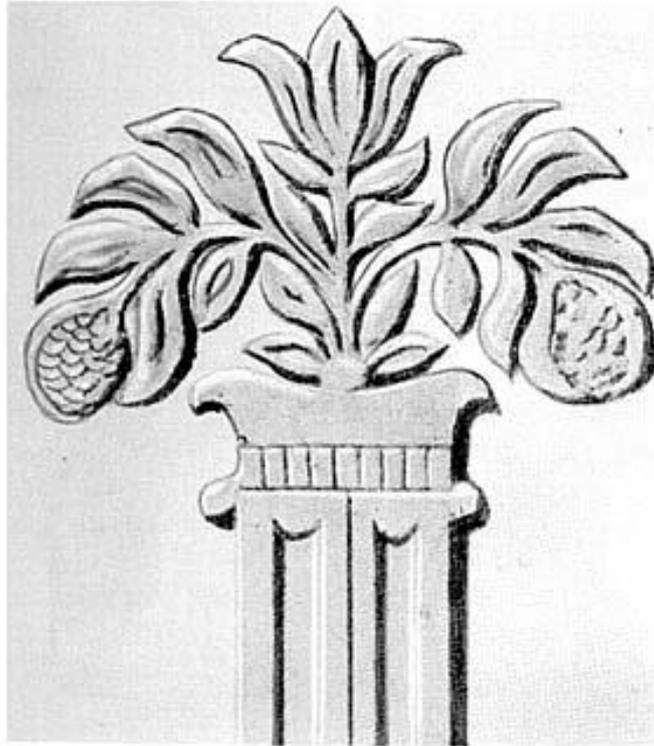
L G
1901

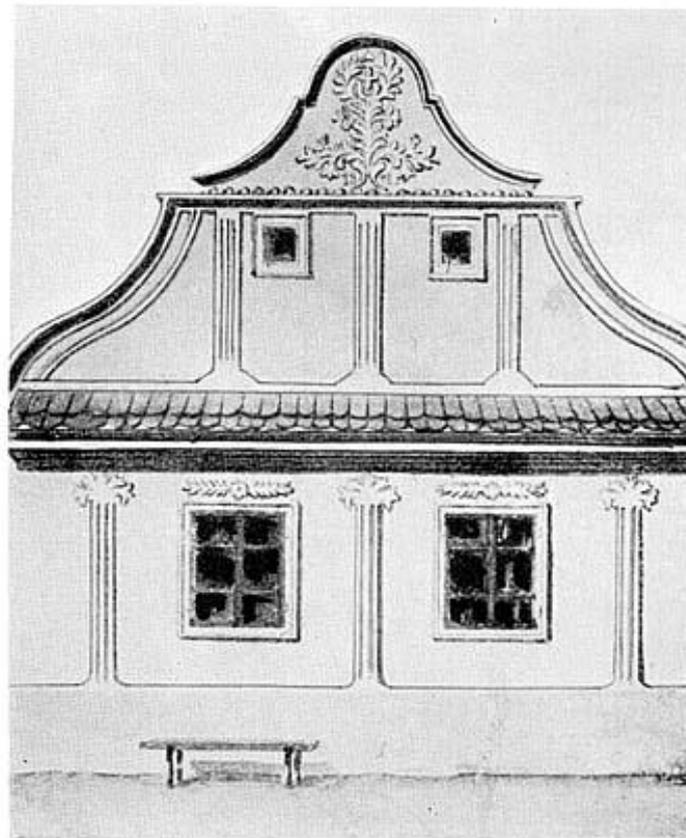
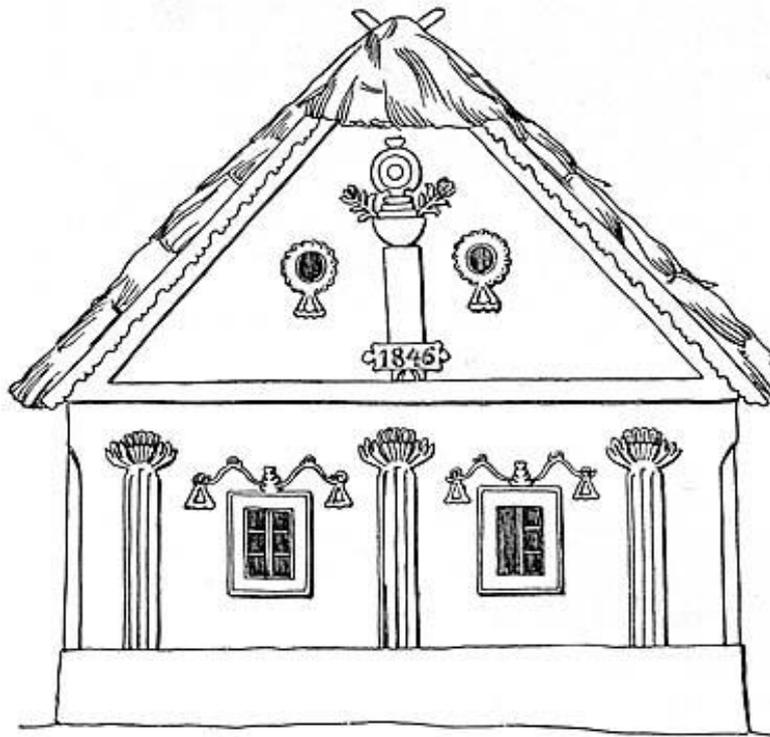

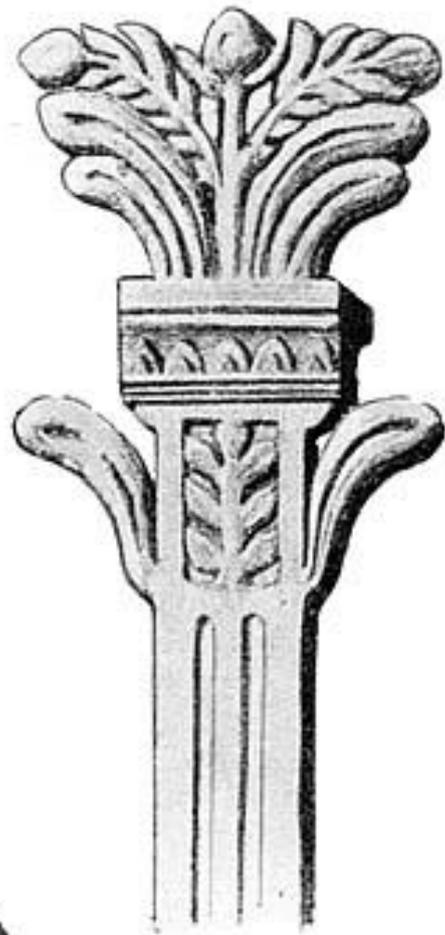
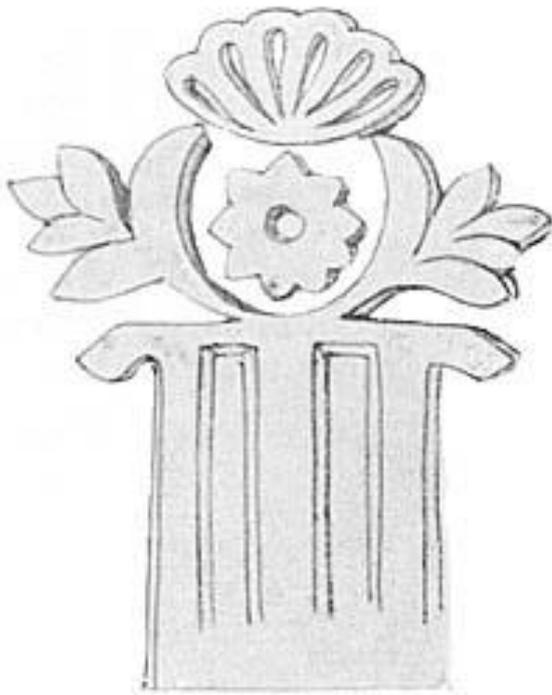
A padláslyuk díszítései. (369–373) 1 Mucsony; 2 Lénárdfalva; 3 Sajópüspöki; 4 Velezd; 5 Sajópüspöki.

Adross tolyton ujal s s övizd mo'u rogit

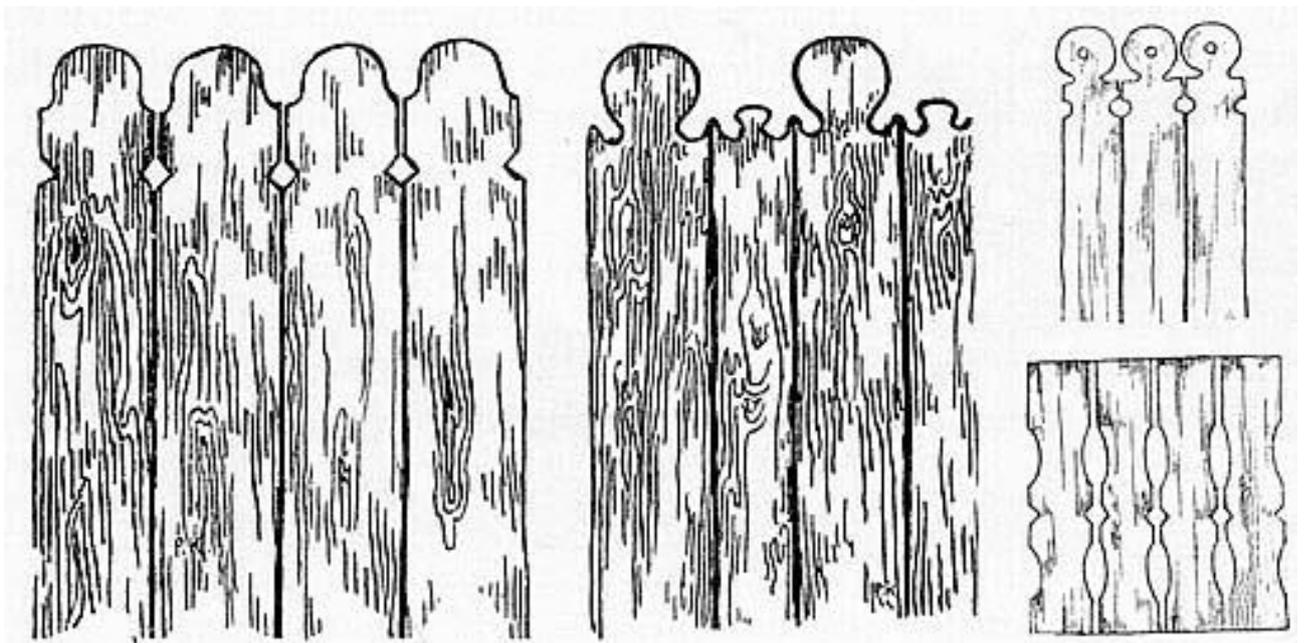

Oszlopszatok a házon vakolatból. Sajópüspöki (Gömör).

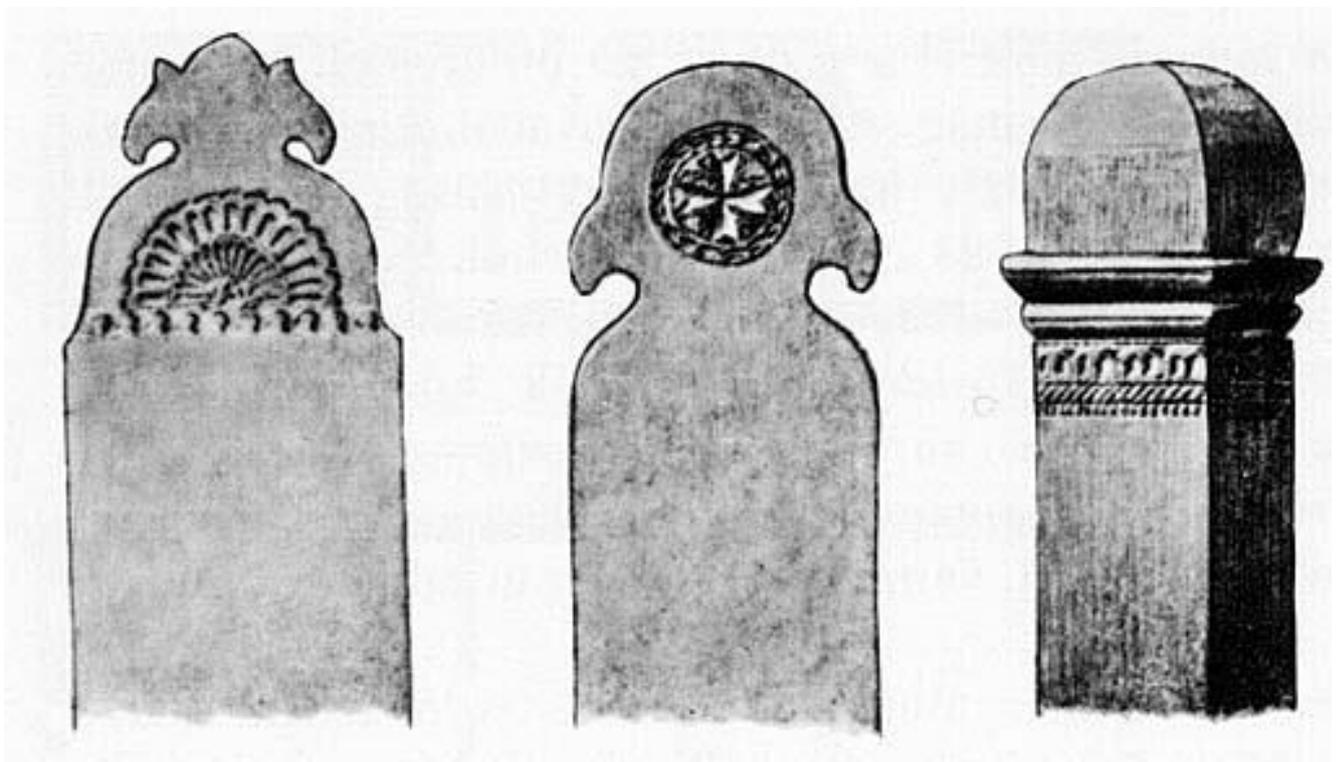
Kishartyáni palóház (Nógrád). Ahogyan az ezredévi kiállítás faluja mesterkéltan bemutatta.

Kerítések Nógrádból. 1 Horpács; 2 Kökényes; 3–4 Berkenye.

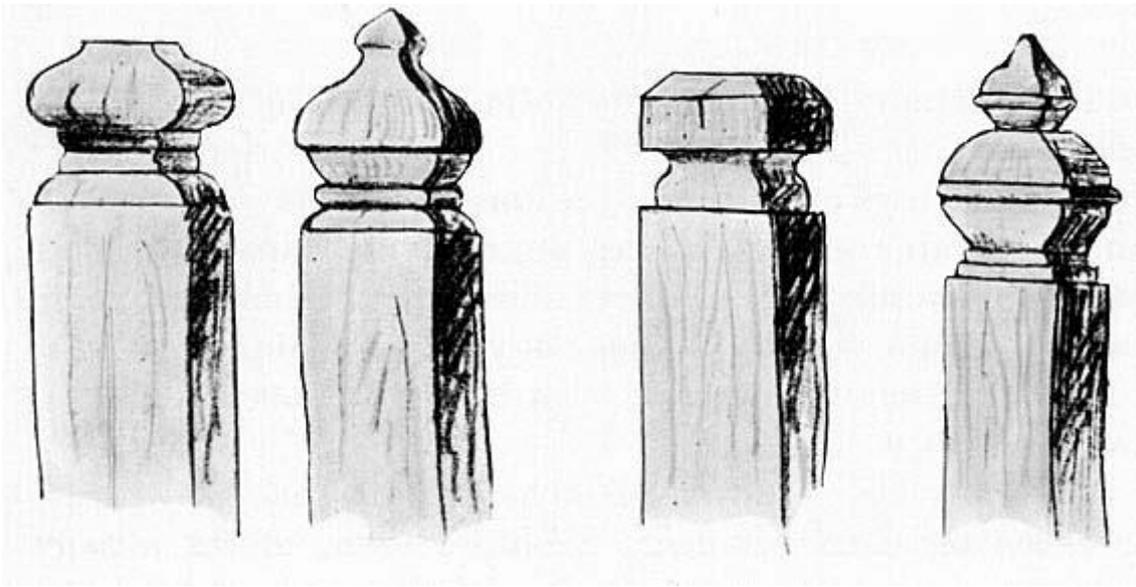

Ósi kerítés keményfából. Fent vessző tartja össze, Lócz községből.

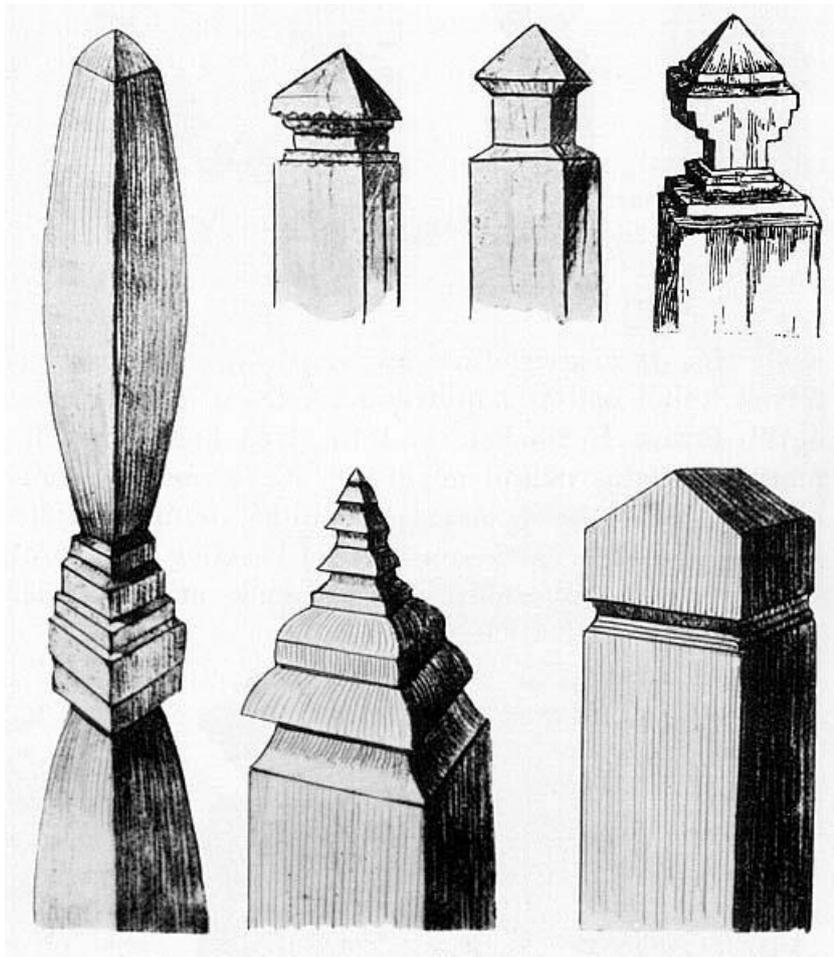

Díszített kapuszlopok. 1, 2 Mulyad (Nógrád); 3 Sajószentpéter (Borsod).

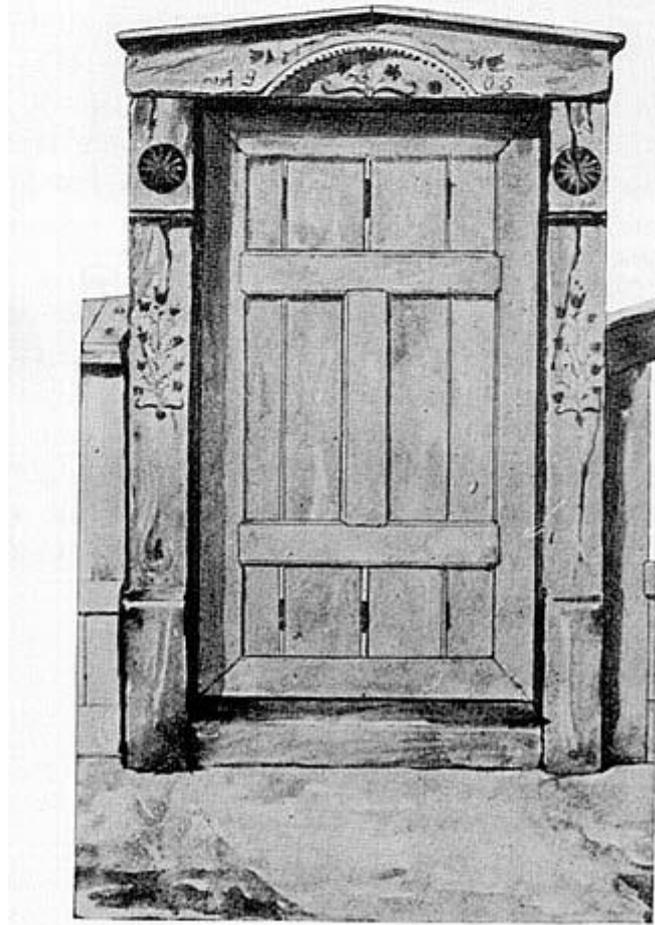
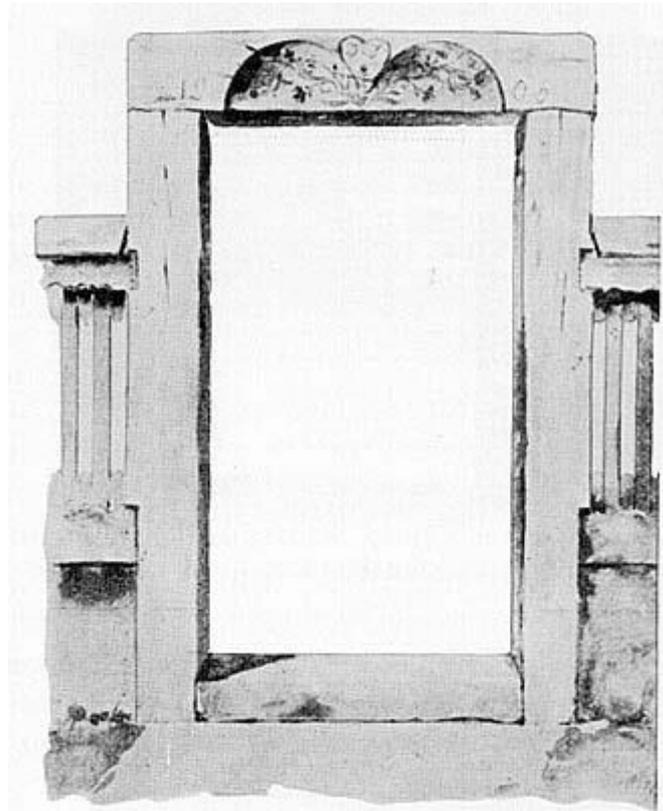

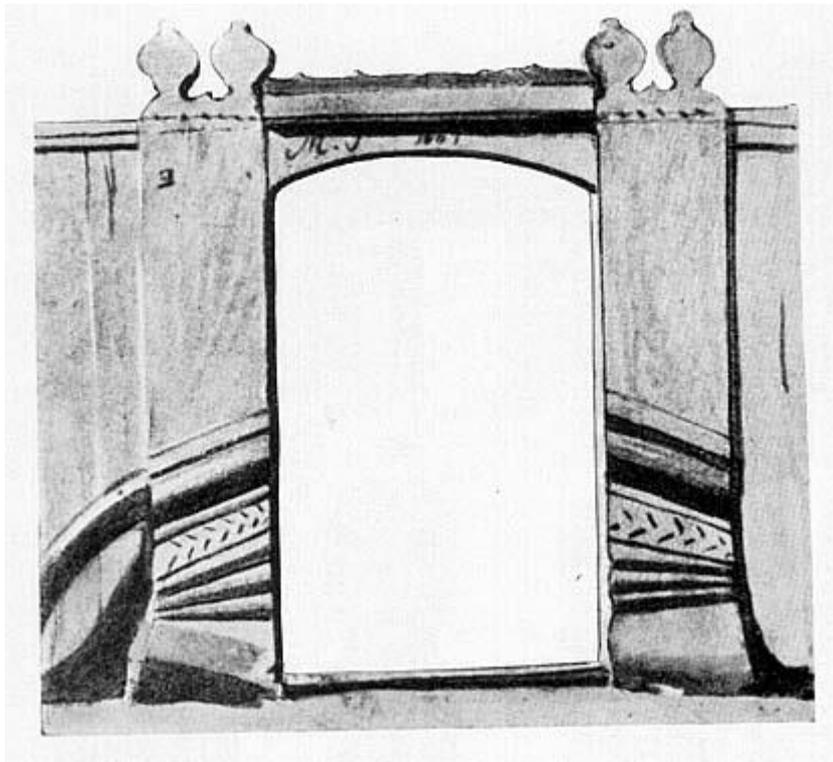
Kapuoszlopok. 1, 2 Ludány; 3, 4 Nógrádhalászi.

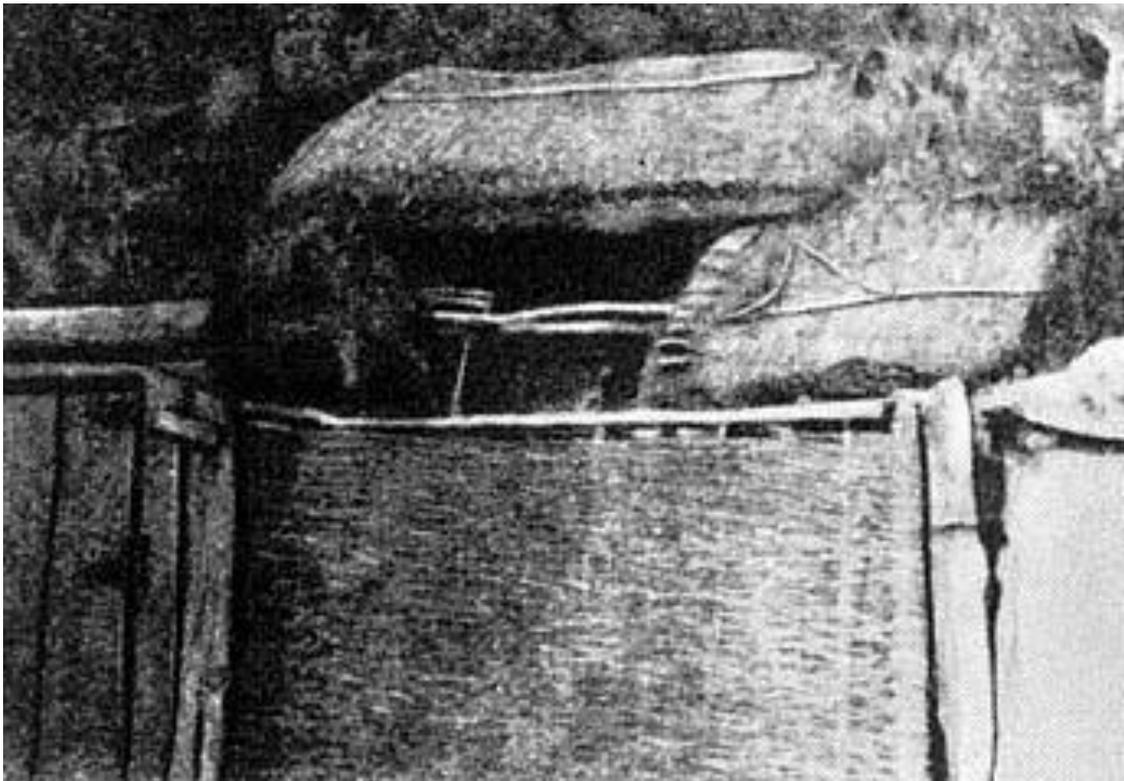
Faoszlopok. 1, 5, 6 Gömörből; 2, 3 Parád (Heves); 4 Diósjenő (Nógrád).

Adhoss tolyton maj s s örizel mo'u regit

PALÓC Kiskapuk

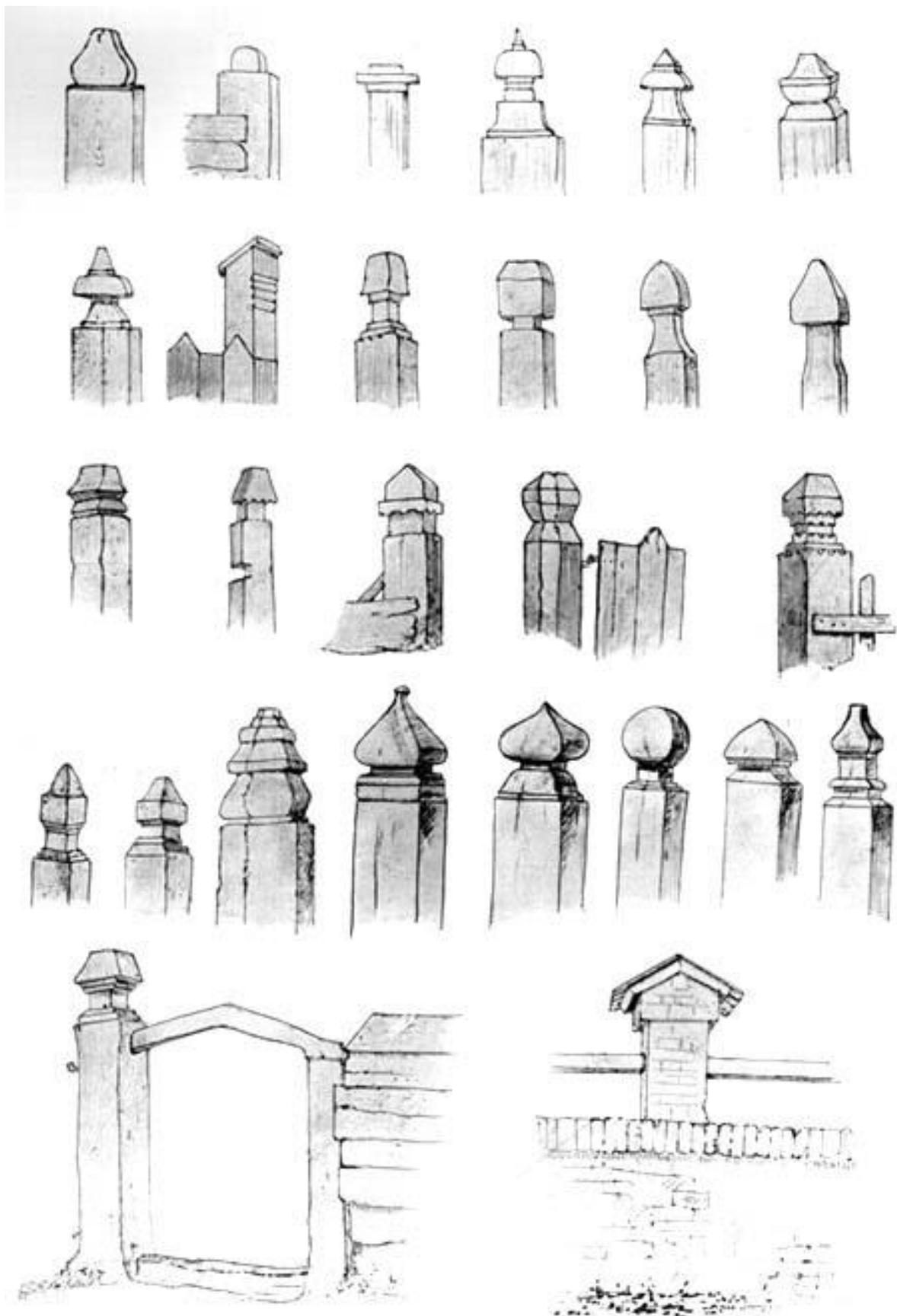

Nógrádvadkert

Palócsszony konyhája.

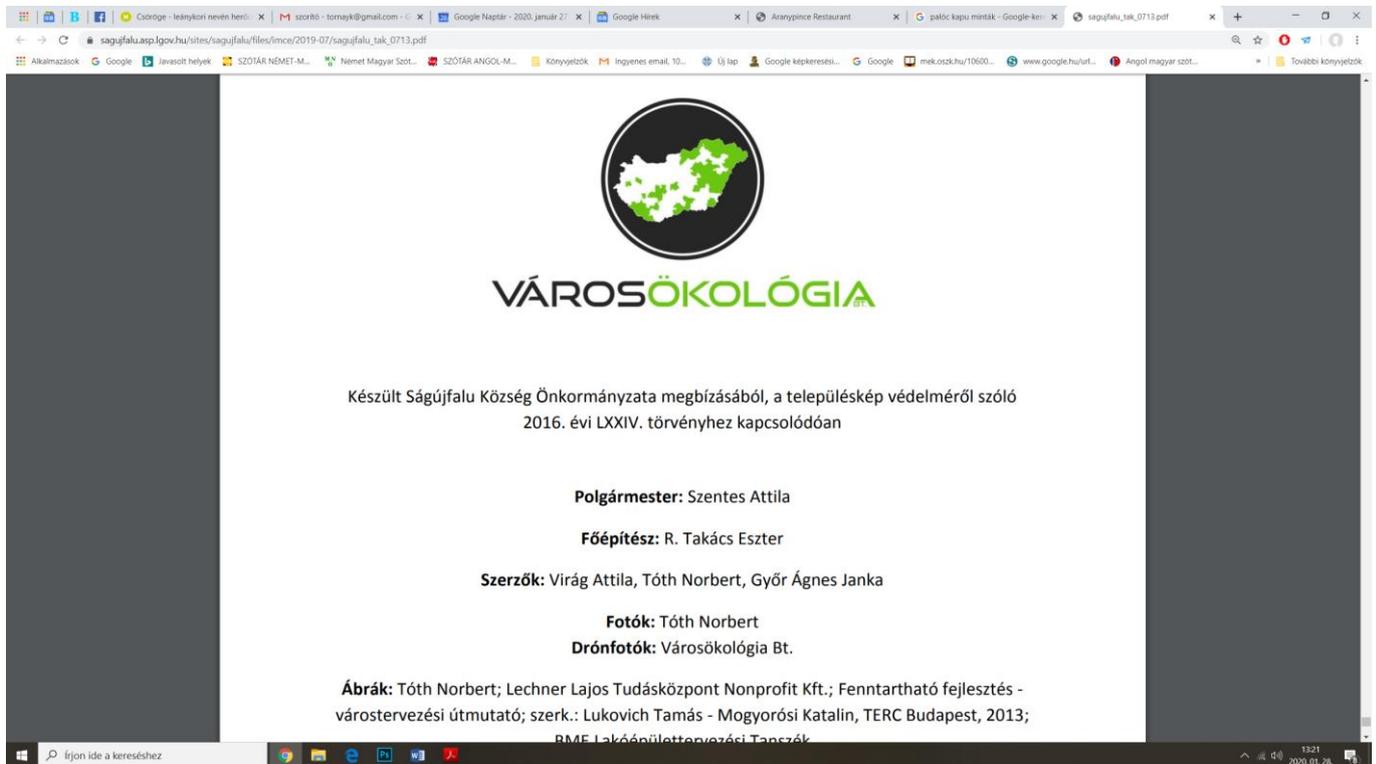

Kapuoszlopok. 1–17, 26 Bolyok (Borsod); 18–20 Felsőhangony (Gömör); 21–25 Parád (Heves); 27 Susa (Gömör)

Hagyományőrzés a mai helyi építészetben.

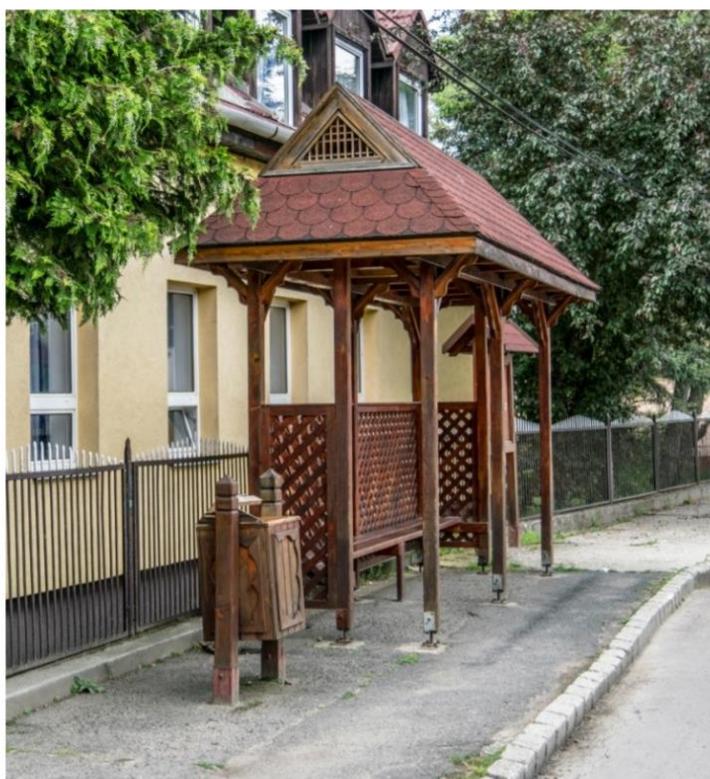
Adatolás, források, anyagok.

Ságújfalu városökológia 2016.

Új (2012) palóc kapu:

A faluban egységes buszmegálló kép,
fedett váró és hirdetőtábla.

Példák hagyományos anyaghasználatra:

Pásztó településokológia⁵⁰

---

⁵⁰ http://www.paszto.hu/files/Telepulesrendezes/TAK/Paszto_tak_jovohagyott.pdf

6. ÉPÍTÉSZETI AJÁNLÁSOK

Klasszikus falusias beépítésű lakóterületek

Részletek

Az építészeti minőség a forma részletekben rejlik. A jó átgondolt részletes alakítások általában nem csak esztétikusak, hanem épület szerkezetileg is erősíthetők.

A leggyakrabban a fa felületek díszítettek. A faragásokat legjobban az oromzaton figyelhetjük meg.

Álmenetli tervek

A klasszikus falusias beépítésű lakóterületeken található házak jellegzetes építészeti eleme a tornác. A hagyományos, faragásokat díszített fa oszlopok tornácsokba részben felváltották a fémcsatós oszlopokat.

Tornácsainkat őrizzük meg, ne építsük be soha! Új épület tervezésekor is gondolkodjunk a tornác alkalmazásának korszerű változataiban.

Figyeljük meg a hagyományos házak részletes kialakításait!

Tornácsainkat őrizzük meg! Új házak építésénél figyeljünk a tornác tájolására!

Inda 211. – 237.

59

6. ÉPÍTÉSZETI AJÁNLÁSOK

Átalakuló falusias lakóterületek

7. MAI JÓ PÉLDÁK BEMUTATÁSA

Felújított falusi épületek Hosszosszon

Az épületek felújítása hagyományőrző szemléletben történt. A homlokzatokon hangulatos a látszó téglafal oromfal és lábazat, mely Hosszosszon különösen jellemző. A fa nyílászárók és csatlakozásokban is jól láthatóan a falusi építészethez. Szép megoldások készültek a kertben kialakítására is.

84

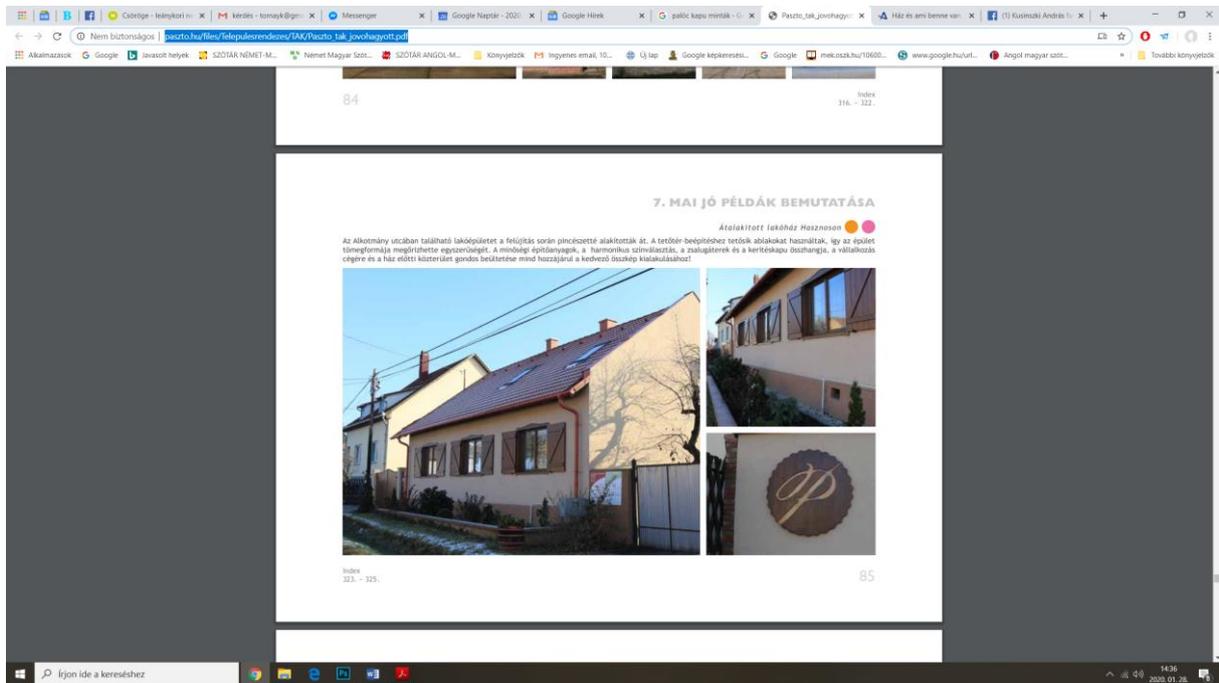
Inda 316. – 322.

7. MAI JÓ PÉLDÁK BEMUTATÁSA

Átalakított lakóház Hosszosszon

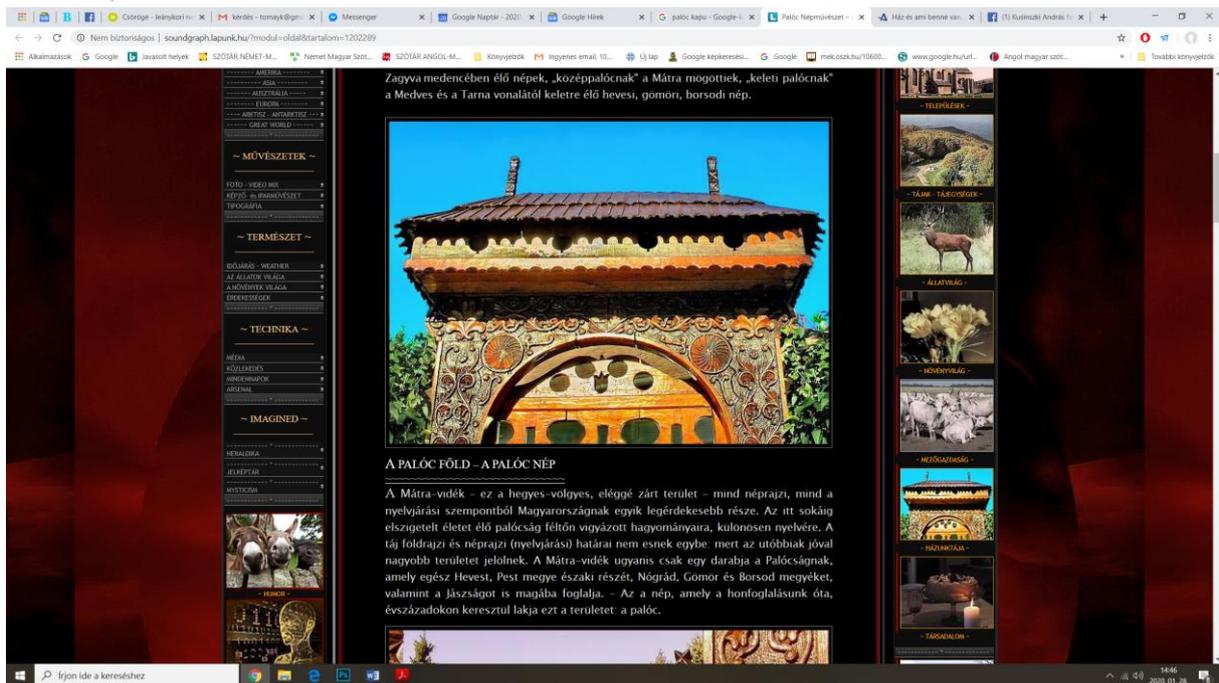
Az Áltórnymény utcában található lakóépületet a felújítás során precíz szerinti alakították át. A területek beépítéséhez tetőfalakat használtak, így az épület

A palóc kapuról – gyűjtés

Palóc út, Mátrafüred⁵¹

⁵¹

<http://soundgraph.lapunk.hu/?modul=oldal&tartalom=1202289>

lakadhat. Eredetileg bizonyára gúnynev lehetett, és így nem is csodálkozhatunk, ha az őslakosság nem ismeri el magáénak. Ha olykor hallja is, élénken tiltakozik ellene. (Manapság csak a „Pálóci Né váráróddz!” csúfolódó jellegű szólásmondásban él már leginkább.) - Így magyarázható, hogy az a nép, amely különben annyira ragaszkodik hagyományaihoz, éppen a nevét felejtette el.

KÉZMŰVESSÉG

A pálóci ember buszke az ingatlanra, mód nélkül szereti. Nagy becsben tartotta a kert legfőbb buszkesége pedig a ló volt. Érdekes, hogy gazdasági eszközei azok berendezése és elnevezési megegyezik a székelykével. Jó példája ennek a porták bejáratát keretező, szépen faragott díszítéssel ellátott, legtöbbször galambdúccal is kiegészített kapu, amelyet akár „székelykapu”-nak is nevezhetnénk.

A pálóci vidéken az állattartás és a földművelés volt a megélhetés alapja. Mind a két foglalkozási ágra rányomta bélyegét az erdő. Egyes községek lakossága főleg az erdei munkákkal, faktermeléssel, az erdei gyümölcsök, növények gyűjtésével,

Számos családnak nyújtott megélhetést a fafaragás. Elsősorban az állattartáshoz, a pásztorkodáshoz kapcsolódott a népi fafaragó-művészet.

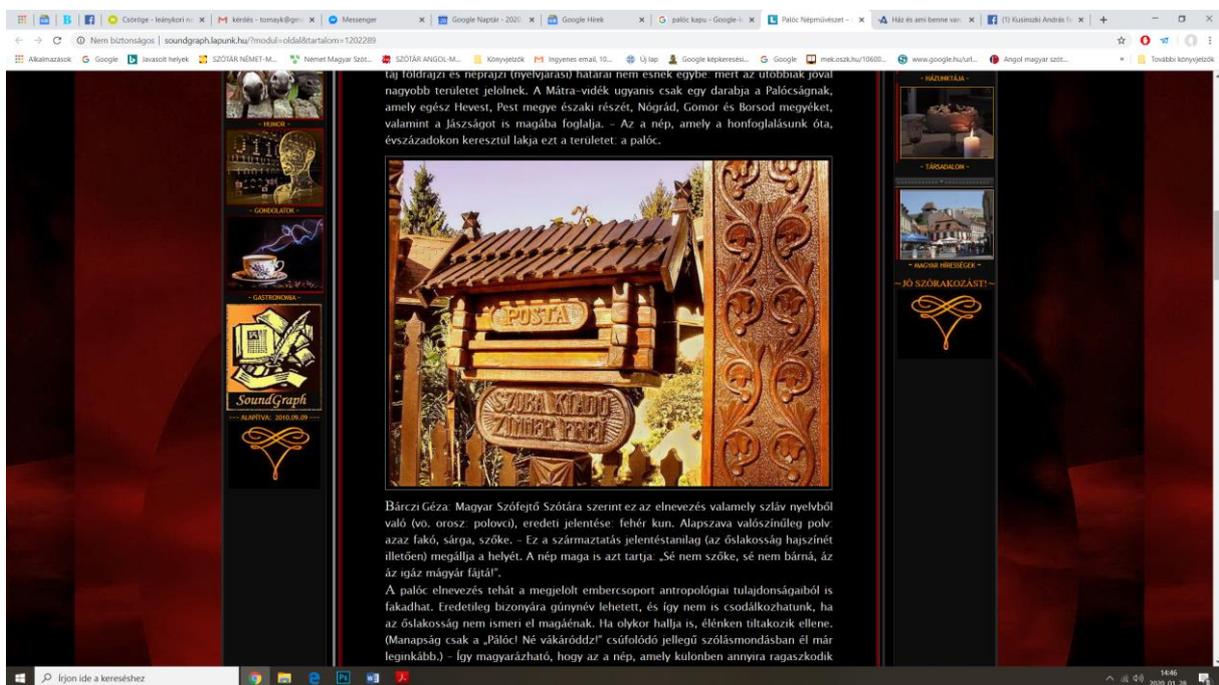
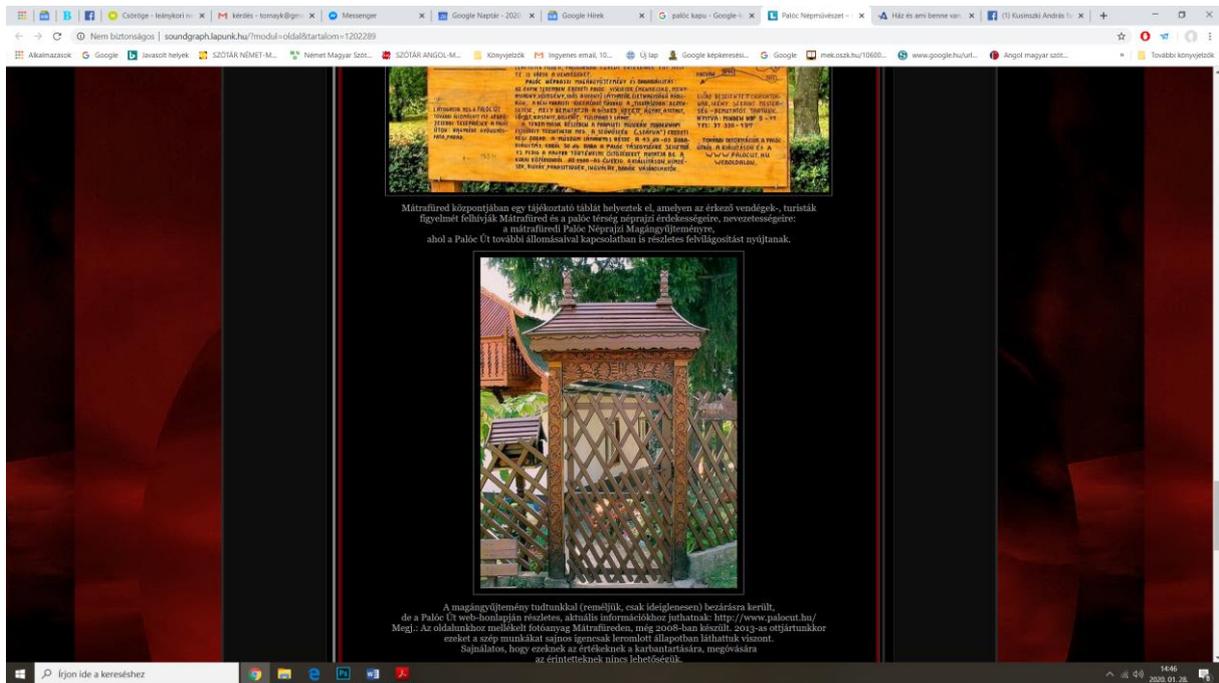
A kozossági és uradalmi juhnyájakat pl. felfogadott juhászok őrizték. A „bacsók” mestersége több nemzedékeken át öröklődött, valóságos pásztordinasztiák voltak a Mátra- és a Bükk vidékén. Közülük kerültek ki a legjobb fafaragók, dudások. - A pásztorok, juhászok, kanászok az állatok őrzése közben saját használati tárgyaikat készítették, díszítették. Botok, ostor nyelek, balták, ivócsanakok kerültek ki az egyes kezek alól.

A mátrai-, mátraaljai emberek mindennapi élete szorosan kötődik az erdőhöz, a fákhöz, a fafeldolgozás számtalan lehetőségéhez. A területen folytatott tevékenység egyidős a magyarság betelepülésével, azaz kétezer-éves múltra tekinthet vissza.

Az egyszerűbb emberek a már egyéb célokra nem hasznosítható faanyagokat is feldolgozták, de teszik ezt napjainkban is. Számtalan különböző terméket állítanak elő, az egyszerű fakanalaktól és vágódeszkáktól kezdve az igényesebb munkát

Hermann Ottó Múzeum Miskolc, fotótár⁵²

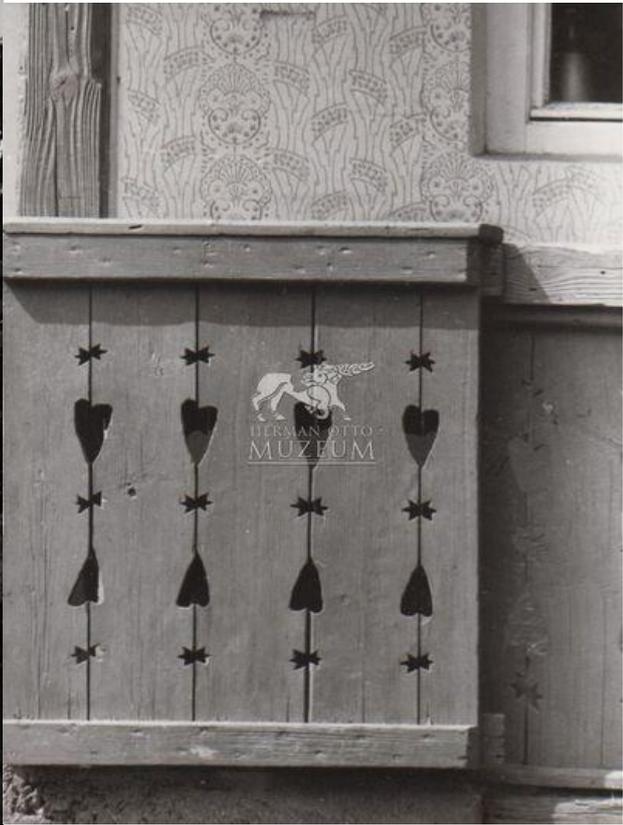
A markazi Röptető ház készülő Palóc Kapujának néprajzi minta alapanyaga

52

http://www.omnia.ie/index.php?navigation_function=2&navigation_item=%2F2064401%2F_mnmpm_NPRF_18757&repid=1

Adhoss tolyton ujal s s övizd mo'u rogit

Adross tolyton wjal s s örizd mo'u rogit

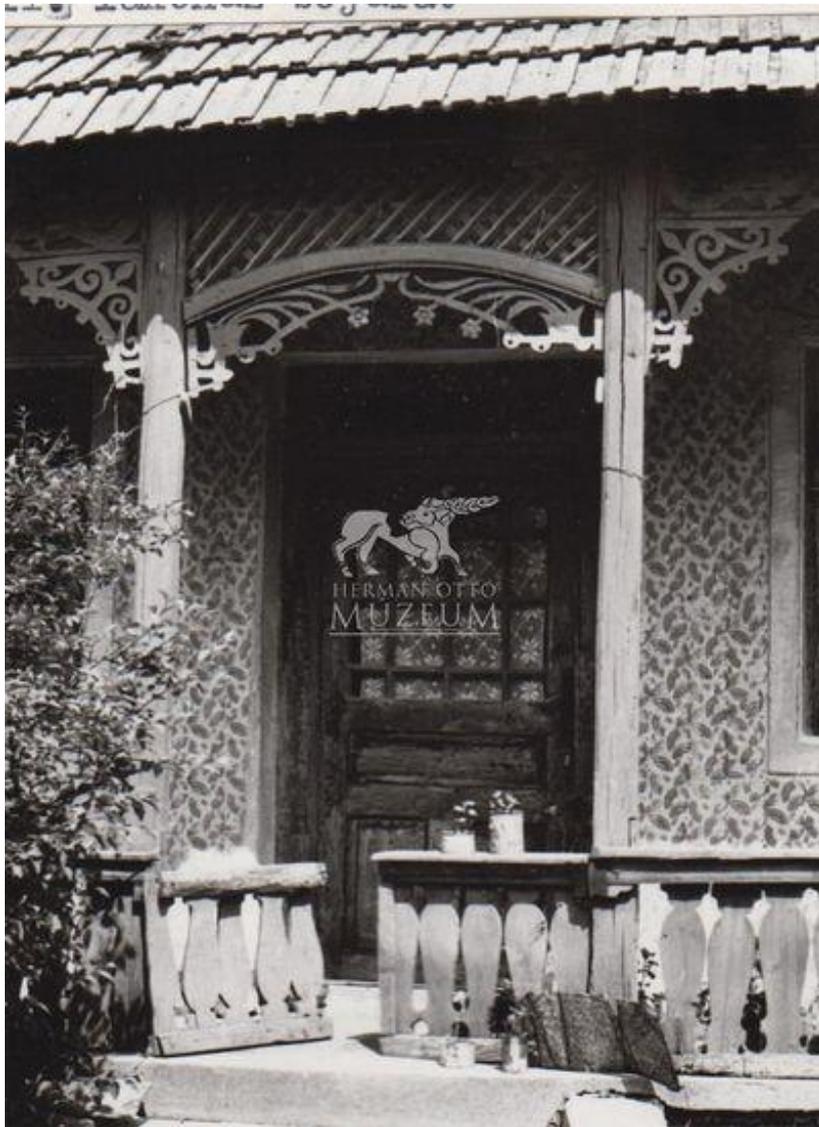

Adress toltson wjal s s örizd mo'u rogit

Alkoss tolyton ujal s s övird mo'u rogit

Hagyományőrző faragások

Kazár: áttört háttámla díszítése⁵³

Sasvári János József munkája⁵⁴

53

https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/Kazar/pages/Kazari_evszazadok/006_neprajz.htm

⁵⁴ <http://palocmuzeum.hu/2018/03/10/delelo-sasvari-janos-butorfarago-butorfesto-nepi-iparmuvesz-kiallitasa/>

Bátonyterenye, Nevenincs

A palóc kereszt

A képeken a balassagyarmati Palóc Ház új keresztje látható⁵⁵

Szagrális szabadtéri emlékek mindazok a szabadtéri keresztok vagy annak nevezett vallásos jelképek, esetleg szoborcsoportok, amelyeket nem az egyház liturgikus cselekményeinek színterén (templom, kálvária) emeltek. Általában nemcsak útszéleken, hanem nevezetes vagy hangsúlyos helyeken (folyópart, falu széle, a mező, dűlők kezdete, balesetek, katasztrófák színhelye) állnak. Kivételüket tekintve egyaránt lehetnek vidéki művészek, kőfaragó mesterek, falusi ácsok, faragó specialisták munkái, és öntött, műkő és vaskeresztok is.

Az út menti kereszt legkorábbi emlékeit Sopron határából ismerjük: az ún. „Pihenő kereszt” román kori, a „Pék-kereszt” 1484-ből való. Formailag egyik sem kereszt; eredeti rendeltetésükről bizonyosat nem tudunk. A 17. sz. második felétől kezdve – szintén főleg Sopron környékén – több út menti kereszt és annak tartott szoborcsoport maradt fenn melyeknek feliratai gyakran jelzik, hogy *fogadalmi emlékek*. Az alapítók egyének vagy családok.

Az út menti keresztok nagy része jezsuita népmissziók emlékét őrzi, melyek a Duna–Tisza közéne kivételével egész Mo. területén, 1718-tól kezdve adatoltak. Ezeket a *missziós keresztoket* a hatás minél további biztosítására állították egy-egy sikeres misszió végeztével és gyakran búcsúkat is rendeztek ott. Néhol a vezeklő körmeneten hordozott keresztoket szenteltették meg és állították fel a mezőn, szőlőkben a természeti csapások ellen. Székelyföldön képeket, szobrokat állítottak oszlopokra vagy állványzatra a missziók alkalmával.

A 18. sz.-ból való *pestis-keresztok* inkább szobrászmunkák, melyek a betegségek elleni védőszentek (Szent Sebestyén, Fábián, Rozália, Rókus stb.) szobraiból állanak.

A palóc keresztok, melyek a 19. sz. második felében készültek, gyakran kiemelkedő népművészeti értékűek. Lapos reliefszerű faragás díszíti ezeket; motívumaik növényi ornamensek közötti kehely, úrmutató stb. Szórt elrendezési elvük a pásztorbotokéval rokon.

⁵⁵ [http://palocmuzeum.hu/kiallitasok/szabadteri-kiallitas-paloc-haz-es-gazdasagi-epuletek/#lightbox\[gallery_image_3\]/3](http://palocmuzeum.hu/kiallitasok/szabadteri-kiallitas-paloc-haz-es-gazdasagi-epuletek/#lightbox[gallery_image_3]/3)

Ugyanilyen domború, részben figurális díszűek a kiskunfélegyházi múz.-ban 4 példánnyal is képviselt (1813-tól 1908-ig) kiskun út menti kereszték. Ezek díszje is a pásztorbotokéhoz hasonló, pl. a törzsön csigavonalban tekeredő kígyó. Szépek az erdélyi mezőségi fa korpuszos út menti kereszték is. Szolnok megyében faragómolnárok készítettek hasonló monumentális út menti keresztet. Korpuszuk vagy kőből faragott, vagy bádoglemezből kivágott ún. *pléh Krisztus*, mely szintén jellegzetesen múlt századi népi műfaj. Festésük a korabeli cégérfestés szintjén állt, melyet azonban alkalmi festők gyakran felújítottak. Karakteres tartozékuk még a csipkés szélű, néha csengőnek nevezett függőkkel is díszített félköríven bádogtető. Az út menti kereszték alapítási motívuma általában egyéni fogadalom vagy hála, de gyakran szerencsétlenségek színhelyének megörökítése is. Intézmények, testületek vagy a hívő lakosság is kinyilvánítja hitbuzgalmát út menti kereszték állításával, mint pl. egy fertőszentmiklósi út menti kereszt feliratán olvasható: „Ide helyeztette a közös buzgóság, bízván, lesz gyümölcse kétféle boldogság. 1803”.⁵⁶

Irod. Olasz Ferenc: Mindörökké (Bp., 1978); Tüskés G.: Steinerne Weg- und Friedhofskruzifixe in Ungarn (ÖZfV, Wien, 1979).

⁵⁶ Útmenti kereszt címszó <https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/5-1030.html>

57

A palócöldi fafeszületek archaikusabb 5-6 méter magas típusainál az oszlopforma hangsúlyozódik, és csak a felső csúcs képez latin kereszt-alakot. E forma általában kisméretű korpusszal jár együtt. Az útmenti fakereszteket hagyományosan tölgyfából csinálták a falusi ácsok, faragó specialisták. Domború, illetve vésett faragással, figurális, növényi vagy geometrikus motívumokkal díszítették. A palóc táj e jellegzetes szakrális építményei gyakran kiemelkedő népművészeti értékűek, és mintegy „biblia pauperum”-ként, azaz a szegények bibliájaként viselték magukon a krisztusi szenvedéstörténet főbb jegyeit és apokrif motívumait.⁵⁸

⁵⁷ <https://www.picuki.com/media/2235306924369687481>

⁵⁸ <http://palocmuzeum.hu/kiallitasok/szabadteri-kiallitas-paloc-haz-es-gazdasagi-epuletek/>

Palóc kereszt temetőben

Népviselet

Gyöngyöspatai pár 1862-ben

Nógrádi palóc legény

Maconkai palóc menyecskek
1924-ben⁵⁹

⁵⁹ <https://www.picuki.com/media/2258334505519937166>

150. Újmenyeske linnepi öltözetben, bő ujjú ingvállban, kasmir vállkendőben, sejtés kordóval lekötött magfélékben.
Maconka, 1928.
Ébner Sándor felvétele.
NMF 58737.

60

⁶⁰ <https://www.picuki.com/media/2237809121389013023>

Palóc „főkötő”⁶¹

⁶¹ <https://www.picuki.com/media/2261312129347252641> és <https://www.picuki.com/media/2259190583736533035>

Alross tolyton wjal s s orizd mo'u rogit

Karancslapujtói⁶² (előző oldal) és ipolyvecei⁶³menyecskék népviselete, fékötői, következő oldalon rimóci⁶⁴, nagykökényesi asszonyok

⁶² <https://www.picuki.com/media/2251220759198654155>

⁶³ <https://www.picuki.com/media/2253064099091220618>

⁶⁴ <https://www.picuki.com/media/2248990929327156562>

© Kelet-Nógrád Közéleti Magazin

65

⁶⁵<https://www.nograd.hu/hirek/246-ii-paloc-fesztival-2017-ber>

66

Fiatal palóc pár

kazári kislány

⁶⁶ <https://www.picuki.com/media/2262793253936388349>

Kazári palóc menyecskék ⁶⁷

⁶⁷ <https://www.picuki.com/media/2260609807159722484>

Parádi asszonyok és kislány⁶⁸

Bujáki menyecske és kislány⁶⁹

⁶⁸ <https://www.picuki.com/media/2251557671549777386>

⁶⁹ <https://www.picuki.com/media/2250390238554052554>

Hasznos, palóc leány, 1952.⁷¹

Hasznos, fiatal népdalénekesek, a Haraszti ikrek⁷²

⁷¹ <https://www.picuki.com/media/2256139353489426431>

⁷² <https://www.picuki.com/media/2251192484841776011>

Ludányhalászi farkasos fékötők⁷³. Lent Nemtiből való meneckske⁷⁴ és mátraballai szövő asszony⁷⁵

⁷³ <https://www.picuki.com/media/2243213247883163542>

⁷⁴ <https://www.picuki.com/media/2247383333535742166>

⁷⁵ <https://www.picuki.com/media/2243731188592540895>

76

⁷⁶ <https://www.picuki.com/media/2240152319071520277>

Kazári asszonyok⁷⁷ és érsekvadkerti palóc menyecske⁷⁸, lent nagybátonyi menyecske 1935-ben
gyerekekkel

⁷⁷ <https://www.picuki.com/media/2236646344565868325>

⁷⁸ <https://www.picuki.com/media/2240932725953719180>

151. Menyecske *köznapló* öltözetben, gyermekek között. Kikötött *menyecskekendője* alól kitűnik homlokkötője, ingválnak bő ujjá csipkés, vállkendője láttatni engedi gyöngysorait. Slingelt alsószoknyája kilátszik a szélesen rakott felső alól, ami elé fehér, rakott *gangát* kötött. Nagybátony, 1935. Fényes Dezső felvétele, PMF 743.

79

Lent kazári asszonyok 1939-ben, ünnepi viseletben⁸⁰

⁷⁹ <https://www.picuki.com/media/2233380444740801084>

⁸⁰

https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/Kazar/pages/Kazari_evszadok/006_neprajz.htm

Maconkai palóc újasszony, új menyecske⁸¹ és nagylóci palóc férfi öltözet⁸²

⁸¹ <https://www.picuki.com/media/2242187723861818951>

⁸² <https://www.picuki.com/media/2242479068807612958>

Maconkai férfiak⁸³ és
rimóci legények

⁸³ https://netfolk.blog.hu/2013/08/04/maconka_paloc_telepules_a_vilag_kozepe

84

Hollókői, rimóci régi és rimóci mai férfiviselet

⁸⁴<http://www.palocviselet.hu/hollokoi-ferfi-kollekcio/>
<https://hu.pinterest.com/pin/534591418251720610/> <https://www.nool.hu/helyi-kozelet/palocorszag-szivarvanszinu-viselete-i-15971/>

Gombold újra! Régi és új palóc viseleti elemek

1. Művészanya⁸⁵

A barkó népcsoport a palócok egy igen zárt közössége, különleges motívumvilággal, ami a helyi nehézipar hatására hamar elpolgáriasodott; így a barkók szokásaiból is korán „kivetköztek”.

Az évek során felnőtt egy nemzedék, olyan fiatalok, akiknek célja volt helyi kezdeményezések elindítása, melyek elősegítik térségben maradásukat. A fiatalok egyhangúlag támogatták helyi hagyományaink, gyökereink megőrzését –kiemelt figyelmet fordítva az elfelejtett barkó értékekre-, továbbörökítését, esetleges megújítását. Az Infrastruktúrát a Művészanya biztosítja, mely 2012-ben nyitotta meg kapuit a nagyközönség előtt.

Egy sorsdöntő találkozásnak köszönhetően –Beszprémy Katalinnal, a Hagymányok Háza szakmai vezetőjével- a korábbi kezdeményezéseink a barkóság újrafelfedezése érdekében értelmet nyertek. 2014 februárjában indult útjának a mesterségtanulás képzésünk a Hagymányok Háza Mestereivel: Beszprémy Katalin és Illés Vanda a hímzést és viseletvarrást, Pintér Piroska a szövést, Ament Éva a bútorrestést. A képzés keretében használati tárgyak készültek, a tervezéstől a kivitelezésig a Mesterek rendkívül széleskörű tudást osztottak meg a 20 Inassal. A képzés eredményeként minőségi helyi termékek születtek. A projekt részeként Molnár-Madarász Melinda (Meyke) helyi

⁸⁵ <https://muvestanya.com/>

fényképek és minták alapján barkó ruhát tervezett, melyet Sebestyén Márta a Felszállott a páva egyik középdöntőjében is viselt. 2015 októberében indult útjára bőrműves tanfolyamunk Lukovszky Ilona népi iparművész vezetésével. Portékáink között zsúrizett termékek is találhatóak. 2014-ben részt vettünk a Magyar Kézművességért Alapítvány pályázatán, melyen a Művészanya alkotó csapata a 243 pályázó közül a 45 díjazott között lett. A 2014-es Betlehemi Jászol pályázaton szintén díjazottak lettünk. 2015-ben csatlakoztunk a nemzeti parkok védjegyrendszeréhez, nemcsak termékekre, de termékcsoportokra is megkaptunk a Bükk Nemzeti Park védjegyét.

Barkó motívum és annak felhasználásával modern ruhák, Pálmai Ilka, a királdi Művészanya vezetője és munkatársai⁸⁶ Megvalósult csodák a barkók földjén - a barkóság újjáéledése és a barkó viselet megújulása.

---

⁸⁶ http://archiv.magyar-muzeumok.hu/tema/3591_elo_nepviselet_a_palocfoldon

87

2. Lovászné Juhász Rita -Mátrafüred⁸⁸

Textiltervező, aki megkapta a népi iparművész címet, 1998-ban pedig a " Népművészet Ifjú Mestere" kitüntetését. 2009-ben Csokonai Vitéz Mihály alkotói díj,2011 Gránát alma díj, 2013 Gyöngyös Város Kultúrájáért kitüntetés,2019 PRO CIVITATE - Gyöngyös Város Díszpolgára cím. Viseleti ruhái tervezésénél arra törekszik, hogy a népi hagyományok átörökítésével, szép ma is hordható darabok keletkezzenek.

3. Hampel Katalin

⁸⁷ <https://muvestanya.com/portekak/>

⁸⁸ <https://www.palocbabak.hu/vasarlas/noi-ruhak.html>

89

4. *Palócvisélet* <http://www.palocviselet.hu/>

⁸⁹ <https://www.picuki.com/media/2257433169865489077>

5. Boldogasszony Manufaktúrája - Vécs

A műhelyt 2014-ben hozta létre a Dolina Forrásközpont és Boldogasszony Iskolanővérek Mátraaljai Missziója a falu hátrányos helyzetű asszonyai számára. Ingyenes varrótanfolyamot indítottunk és egyszerű termékeket készítettünk, a résztvevők szakmai tudásához igazodva. A szakmai vezető Árpási Magdolna, M. Paulina nővér, szakoktató, a manufaktúra vezetője Bárdosné Kocsis Éva.

A manufaktúra pályázati támogatásból és adományokból működik, a népi hagyományok őrzésében is szerepet vállal, egyes termékeit régi, hagyományos minták és anyagok (újra) felhasználásával készíti.

Mindezt igen egyszerű, de igényes formában végzi, mint egykor a helyi parasztasszonyok is.

„Palócnak lenni kegyelmi állapot”

„Palócnak lenni kegyelmi állapot, ehhez nem elég tréfálkozni, netán viccelődni, nem elég összegyűjteni egy szakajtóra való anekdotát, a világot kéne palóc szemmel látni, értelmezni és palóc humorral magyarázni, ám ez a képesség a lepalócabb faluban sem adatik meg mindenkinek.”⁹⁰

2013-ban szervezte meg a Tar Lőrinc Baráti Kör és Közhasznú Egyesület, valamint társszervezői első alkalommal a palócoknak találkozási lehetőséget nyújtó Palóc Világtalálkozót. Négy év múlva rekordot állítottak fel. A rangos rendezvény célja a Felvidéken, valamint Magyarországon Pest, Heves, Nógrád és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében élő palócok, a trianoni békeszerződéssel kettévágott Palócföldön élők összefogása, a palóc és palócföldi értékek bemutatása. A palócoknak gazdag a dal-, a monda- és a mesekincsük, a viseletük, és a tájszólás is összeköti őket. Négy alkalommal a Gyürky-Solymossy kastély adott otthont a menet közben délvidékiekkel is kiegészült eseménynek. 2017-ben helyszín hiánya miatt elmaradt a találkozó. Helyette hiánypótló rendezvényként konferenciát, majd szikragyújtó napot szerveztek.

Tavaly a szikragyújtó napon tettem egy ígéretet az ott megjelenteknek, hogy nem hagyjuk veszni ezt a méltán többre érdemes rendezvényt, s lehetőségeink figyelembe vételével idén Cserháthalápon, Palóccország szívében rendezzük meg a világtalálkozót! Gazdag kultúránk, ősi hagyományaink és palóc tradícióink nem engedjük veszni, mert míg “magyarnak lenni büszke gyönyörűség”, addig “palócnak lenni kegyelmi állapot”, s mi palócok ragaszkodunk ezen állapotunkhoz! A rendezvényre minden kedves érdeklődőt szeretettel várunk! Kérünk mindenkit, megosztásával segítse az Érdeklődők minél szélesebb körben való tájékoztatását” – olvashatjuk a szervezők nevében, Dócs Dávid Cserháthaláp polgármester sorait a rendezvény facebookon eseményében.

„A tavalyi hiánypótló rendezvények eredménye, hogy idén van helyszín. Nagyon örülünk, hogy Cserháthaláp község, amely az elmúlt évben leendő rendezőként vett részt a szikragyújtó napunkon, végül otthonává fogadta a helyet kereső eseményt” – tudtuk meg Berze Mariannától, a Tar Lőrinc Baráti Kör és Közhasznú Egyesület titkárától, akit az idejéről és programokról faggattunk: Milyen az új helyszín? Cserháthaláp Észak-Magyarországon, Nógrád megyében, a Palócföld szívében található, a Cserhátra jellemző lankás dombokkal koszorúzva. Legközelebbi városunk Balassagyarmat, mely egykor megyeszékhely volt, a településünktől mindössze 12 km-re helyezkedik el. A főváros is elérhető távolságra fekszik, mintegy 75 km-re, de a festőien szép Duna-kanyar is csak 50 km tőlünk. Kis falunkat négy szomszéd település fogja közre, melyekkel igyekszünk jószomszédi viszonyt fenntartani. Cserháthaláp összterülete 1047 ha, melyből 10 hektárt a falu foglal el. A Fekete-víz nevű patak szeli ketté a települést, szalagként díszítve dimbes-dombos táját, majd megfáradva az Ipolyba torkollik.⁹¹

⁹⁰ Solymár József

⁹¹ <https://felvidek.ma/2018/04/palocnak-lenni-kegyelmi-allapot-2/>

Bátonyterenye
Gyürky-Solymossy Kastély
augusztus
5-7.

„Palócnak lenni kegyelmi állapot!”

Palóc
világtalálkozó

„Együtt erő vagyunk,
szerteszét gyöngedég”
Wlass Albert

Palóc
világtalálkozó

Idője: 2018. augusztus első hétvégéje
Helyszín: Cserháthaláp

Rözlémény

Az V. Palóc Világtalálkozó szervezését Cserháthaláp település vállalta magára. Időpontja: 2018. augusztus első hétvégéje. Mindenkit szeretettel várunk, aki szereti a palóc kultúrát és hagyományokat!

Dócs Dávid
Cserháthaláp Polgármester

Kovács László
Tar Lőrinc Baráti Kör

92

⁹² <http://palocvilagtalalkozo.hu/>

Irodalom

Itt jelen vagyon. Útmenti kereszték és XVII. századi imádságok. Boldogasszony Iskolanővérek, 2018.

Hacsaveczt Béla: A mátrai hegyek alatt. Markaz. A falu krónikája 1875-től 1945-ig.

Malonyai Dezső: A magyar nép művészete. V. KÖTET. HONT, NÓGRÁD, HEVES, GÖMÖR, BORSOD MAGYAR NÉPE, A PALÓCOK MŰVÉSZETE. Budapest, Franklin-Társulat, Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, 1922

<https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Malonyai-malonyai-dezso-a-magyar-nep-muveszete-1174D5/v-kotet-hont-nograd-heves-gomor-borsod-magyar-nepe-a-palocok-muveszete-11926E/haz-es-ami-benne-van-11967A/>

Lengyel Györgyi: Hevesi szőttesek és hímzések. Heves, 1987.

A palóc út. Beszélgetés Bóztvári Józseffel, a Palóc Út Kulturális Turisztikai Klaszter Egyesület elnökével. http://epa.oszk.hu/01300/01306/00142/pdf/EPA01306_szin_2016_5.pdf

<https://palocfold.lap.hu/>

<https://www.facebook.com/palocvilagtalalkozo/photos/a.479170045455243/2995723167133239/?type=1&theater>

<https://www.yumpu.com/hu/document/read/10637292/nemzeti-nepi-tajegysegi-sajatossagok-a-csaladi-haz-epitesben/4>

<https://docplayer.hu/amp/8791928-Vizslas-es-tersege-nograd-megye-eszaki-reszen-csodalatos-termeszeti-kornyezetben.html>

Katalógus a Röptető könyvtáráról

Hagyományőrző szakácskönyvek

Fisch Gábor László: Házi kenyérsütés.

Gundel Károly: Kis magyar szakácskönyv

Halkász Zoltán: Mesélő Szakácskönyv. Minerva. 1985.

Lejtényi Éva – Waldhauser György: Nagyanyáink sütötték

Móra Ferencné: Móra Ferencné szakácskönyve

Németh Zsuzsána: Magyar Szakácskönyv

Polcz Alaine: Főzzünk örömmel! Egészségesen, gyorsan, olcsón

Szabó Magda ízei (Egy meszely az fél icce)

Helytörténet

Fáy Zoltán: Ferencesek Gyöngyösön. Bp., 1999.

A Mátra gyöngye. Irodalmi emlékek és megemlékezések Gyöngyösről. szerk.: Lisztóczy László. Pallas Kiadó, Gyöngyös, 2000.

Buzás Gergely: A kishánai vár története. Mátyás Király Múzeum Visegrád, 2013.

Hacsavecz Béla: A Mátra ölen Markaz. A falu krónikája 1875-ig. Markaz, 1992.

Hacsavecz Béla: A mátrai hegyek alatt. Markaz. A falu krónikája 1875-től 1945-ig.

Hacsavecz Béla: neveinkben élünk. Markaz község földrajzi, vezeték-és ragadványnevei. Markaz, 2005.

Magyarország Műemlékjegyzéke. Heves Megye. Kulturális Örökségvédelmi Hivatal, Bp., 2005.

Markaz. Község a mátrai hegyek lábánál. szóróanyag.

Néprajz

Itt jelen vagyon. Útmenti kereszték és XVII. századi imádságok. Boldogasszony Iskolanővérek, 2018.

Gömörország, az északi magyar peremvidék fóruma. 2014. XV.1.

Malonyai Dezső: A magyar nép művészete. V. KÖTET. HONT, NÓGRÁD, HEVES, GÖMÖR, BORSOD MAGYAR NÉPE, A PALÓCOK MŰVÉSZETE. Budapest, Franklin-Társulat, Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, 1922.

Kisné Portik Irén: Szépanyám szőtte, dédanyám varrta és hímezte. Csíkszereda, 2015.

Lengyel Györgyi: Hevesi szőttek és hímezések. Heves, 1987.

Lengyel Györgyi: Népi Kézimunkák. Magyar Nők Országos Tanácsa. Kossuth kiadó, 1978.

Lengyel Györgyi: Nagyanyáink öröksége. Magyar Nők Országos Tanácsa. Kossuth kiadó, 1986.

Fülöp Lajos: A születés, házasság és halál szokásai Gyöngyöspatán. Múzeum Füzetek 10. Gyöngyös, 1969.

Kresz Mária: Népi szűcsmunka. Magyar Népművészet 9. 1979.

Limbacher Gábor: Kereszténység és államiság Nógrád megye ezer éves történetében. Palóc Múzeum Balassagyarmat, 2003.

Palócok. Heves Megyei Múzeumok Igazgatósága, Eger, 1989 2-3-4. kötet

Kresz Mária: Palóc ködmönök. Népművelési Propaganda Iroda.

K. Csilléry Klára: *A magyar nép bútorai*. Bp., 1972.

Bakó Ferenc: Parasztházak és udvarok a Mátra vidékén. Műszaki Könyvkiadó, Bp., 1978.